

Regional mobilisering – Samarbeten i Sydsverige inför etableringen av ESS och MAX IV

Delrapport 3 – TITA-projektets resultat i relation till kompetensområdena Näringslivsutveckling, innovation och marknadsföring och Regional utveckling, samhällsplanering och transportinfrastruktur

KTH och Nordregio

Förord

I denna tredje rapport från följeforskningen för ESS MAX IV i regionen – TITA förs en diskussion om projektets genomförande utifrån de två kompetensområden som upphandlingen av följeforskningen gjordes utifrån – Näringslivsutveckling, innovation och marknadsföring respektive Regional utveckling, samhällsplanering och transportinfrastruktur.

Kapitlet om TITA:s arbete för näringslivsutveckling, innovation och marknadsföring är skrivet av Maria Lindqvist, Lise Smed Olsen och Lisa Hörnström, Nordregio. Kapitlet om TITA:s arbete för regional utveckling, samhällsplanering och transportinfrastruktur är skrivet av Maria Håkansson och Malin Hansén, KTH. För inledning och avslutande diskussion ansvarar författarna gemensamt.

Ett utkast av rapporten diskuterades vid ett seminarium med TITA:s projektledning och projektledargruppen den 17 september 2012.

Stockholm 21 september 2012

Innehållsförteckning

Förord	2
Innehållsförteckning	3
Kapitel 1. Bakgrund och metod	6
1.1 Bakgrund	6
1.2 Metod	6
1.2.1 Genomförande	6
1.2.2 Intervjuer - Näringslivsutveckling, innovation och marknadsföring	7
1.2.3 E-enkät till näringslivet	7
1.2.4 Intervjuer - Den kommunala planeringens relation till TITA	8
Kapitel 2. TITA:s arbete för näringslivsutveckling, innovation och marknadsföring 10	
2.1 Näringslivsutveckling	10
2.1.1 Inledning	10
2.1.2 Näringslivets struktur och potential	12
2.1.3 Aktiviteter inom TITA	14
2.1.4 Resultat/nytta av TITA	16
Box: Exempel på konkreta företagsresultat	24
Etablering av "Industriell plattform" – fortsättningen på TI6	25
2.1.5 Följeforskarnas reflektioner	25
2.2 Innovation	27
2.2.1 Inledning	27
2.2.2 Aktiviteter inom TITA	28
2.2.3 Resultat/nytta	29
2.2.4 Följeforskarnas reflektioner	30
2.3 Marknadsföring	33
2.3.1 Inledning	33
2.3.2 Aktiviteter inom TITA	35
2.3.3 Resultat/nytta	36
2.3.4 Reflektioner från följeforskarna	38

Kapitel 3. TITA:s arbete för regional utveckling, samhällsplanering och transportinfrastruktur	40
3.1 Samhällsplanering.....	41
3.1.1 Inledning	41
3.1.2 Aktiviteter inom TITA.....	43
3.1.3 Resultat/nytta	45
3.1.4 Reflektioner från följeforskarna	47
3.2 Transportinfrastruktur	49
3.2.1 Inledning	49
3.2.2 Aktiviteter inom TITA.....	50
3.2.3 Resultat/nytta	51
3.2.4 Reflektioner från följeforskarna	52
3.3 Regional utveckling.....	53
3.3.1 Inledning	53
3.3.2 Aktiviteter i TITA	53
3.3.3 Resultat/nytta	54
3.3.4 Reflektioner från följeforskarna	55
Kapitel 4. Sammanfattande reflektioner	57
4.1 Nytt/resultat av TITA-projektet	57
4.1.1 Tillväxt och sysselsättning i näringslivet	57
4.1.2 Innovation ur ett brett perspektiv.....	57
4.1.3 Samhällsplanering och transportinfrastruktur som möjliggörare	58
4.1.4 Regional mobilisering	59
4.2 Lärdomar inför framtiden	60
4.2.1 Helhetssyn och fortsatt förankring.....	60
4.2.2 Samverkansplattformar	62
4.2.3 Kopplingar till den nationella nivån	64
4.2.4 Information, kommunikation och marknadsföring	64
4.2.5 Berättelsen om Skåne	65
Källor	67

Skriftligt material	67
Intervjuer	68
Kommunikation/marknadsföring	68
Näringslivsutveckling/innovation	69
Den kommunala planeringens relation till TITA	69
Bilaga I Näringslivsutveckling, innovation, marknadsföring	71
Vilka av följande aktiviteter har man deltagit i?	71
Genomförande/organisation	71
Upplevd nytta/resultat hittills (per aktivitet)	71
Övriga synpunkter av arbetssättet: TITA-modellen	72
Bilaga II E-enkät till företag: ESS MAX IV i regionen - TITA	73
Bilaga III Den kommunala planeringens relation till TITA	78

Kapitel 1. Bakgrund och metod

1.1 Bakgrund

Syftet med projektet ”ESS MAX IV i regionen – TITA” är att stärka tillväxten, innovationsstrukturen, tillgängligheten och attraktiviteten i Skåne/Blekinge genom att utnyttja etableringen av forskningsanläggningarna European Spallation Source (ESS) och MAX IV i Lund. Projektet skall bidra till ökad tillväxt och sysselsättning i regionen. Finansiärer är Skånes samtliga kommuner, Region Skåne, Region Blekinge, Invest in Skåne, Länsstyrelsen i Skåne, ESS AB, regionala högskolor och den Europeiska regionala utvecklingsfonden (ERUF).

TITA utgörs av två projekt, som i sin tur består av ett antal delprojekt. För ESS MAX IV i regionen – Tillväxt Innovation (TI) ingår sex olika delprojekt, med delvis olika målgrupper. Delprojekten syftar till att (1) genomföra en förstudie för att utveckla en mottagarorganisation för utländska företag och arbetskraft, (2) marknadsföra regionen och anläggningarna, (3) skapa en mötesplats mellan näringsliv, kommuner, universitet, högskolor och besökare i Lund NE (North East), (4) uppdatera och förankra regionens vision ”Society for Science – Science for Society” genom en regional framsynsprocess, (5) genomföra en förstudie av förutsättningarna för ett regionalt klusterinitiativ inom materialvetenskap, samt (6) analysera anläggningarnas roll som tillväxtmotor för det lokala och regionala näringslivet. För ESS MAX IV i regionen – Tillgänglighet Attraktivitet (TA) ingår tre delprojekt, avseende (1) samhällsplanering och transportinfrastruktur, (2) utveckling av ett markregister, samt (3) en förstudie avseende kompetensförsörjningsbehov.

Nordregio och KTH har sedan hösten 2010 haft i uppdrag att som så kallade följeforskare bidra till kontinuerligt lärande och ett effektivare projektgenomförande under och efter projekttiden. Nordregio har uppdrag utifrån kompetensområde Näringslivsutveckling, innovation och marknadsföring, KTH inom kompetensområdet Regional utveckling, samhällsplanering och transportinfrastruktur. Arbetet ska främst fokusera på genomförandet av TITA och sker i enlighet med uppdraget i nära samarbete mellan Nordregio och KTH.

1.2 Metod

1.2.1 Genomförande

Nordregio och KTH har i samverkan löpande följt projektet genom dokumentstudier och möten med projektledningen, deltagande i ett urval av projektgruppens interna möten, delprojektmöten och möten med externa aktörer, exempelvis inom den strategiska arbetsgruppen och den politiska styrgruppen. Under våren 2011 genomfördes en e-enkät, som skickades ut till

samtliga deltagare i delprojekten. Hösten 2011 kompletterades e-enkäten med fördjupande intervjuer. Detta resulterade i två rapporter och ett PM, med fokus på organisation och genomförande av projektet.¹ I denna rapport fördjupas analysen av projektets potentiella resultat och effekter avseende näringslivsutveckling, innovation och marknadsföring samt regional utveckling, samhällsplanering och transportinfrastruktur. Analysen baserar sig på material insamlat löpande under december 2010-augusti 2012, bland annat genom intervjuer och vid deltagande i projektgruppsmöten samt den dokumentering av projektet som finns på projektets hemsida www.essmax4tita.se. Delprojektens slutrapporter som i augusti 2012 varit under slutrevidering liksom de olika konsultrapporter som tagits fram inom delprojekten har varit en central utgångspunkt i förda diskussioner i denna rapport. I det avslutande kapitlet summeras reflektioner kring projektets nytta i relation till uppsatta mål och ett antal lärdomar inför fortsatt arbete i regionen.

1.2.2 Intervjuer - Näringslivsutveckling, innovation och marknadsföring

För att kartlägga hur TITA:s partners upplever att projektet lyckats i arbetet med näringslivsutveckling, innovation och marknadsföring genomfördes ett 10-tal intervjuer med kommunikatörer vid universitet och anläggningar, representanter för Region Skånes näringslivsavdelning, samt ett urval av näringslivsutvecklare och kommunikations-/marknadsföringsansvariga inom kommunerna. Dessa personer har antingen deltagit i något av de berörda delprojekten eller rekommenderats av deltagare i dessa. Se specifikation i källförteckning. Intervjuerna genomfördes i huvudsak genom telefonintervjuer under augusti till september 2012 och utgick från ett gemensamt frågeschema (Bilaga I).

För att undvika att belasta det begränsade antalet företag som hittills uppnått konkreta resultat (landed business) så har inga intervjuer med enskilda företag genomförts. Istället har följeforskarna utnyttjat underlag från delprojekten och en e-enkät.

1.2.3 E-enkät till näringslivet

Eftersom de potentiella resultaten och effekterna av projektet i form av ökad tillväxt och sysselsättning i enskilda företag förväntas först efter etableringen

¹ Regional mobilisering – samarbeten i Sydsverige inför etableringen av ESS och MAX IV. Delrapport 1 Reflektioner kring projektets bakgrund, innehåll och resultat. (September 2011)

Regional mobilisering – samarbeten i Sydsverige inför etableringen av ESS och MAX IV. Delrapport 2 Partnernas erfarenhet i fokus. (Februari 2012)

PM Reflektioner kring fortsatt TITA arbete och post-TITA (Maj 2012)

av anläggningarna så är det svårt att i dagsläget avläsa konkreta resultat. Arbetsgrupperna för de olika delprojekten har bestått av representanter från projektets partners och näringslivet har i de flesta fall inte varit delaktiga i detta arbete. Det är framför allt genom deltagande i seminarier och i möten med representanter ur projektgruppen som näringslivet varit engagerat. Dessa aktiviteter har i huvudsak genomförts inom ramen för delprojektet TI6 Tillväxtmotor för näringslivet.

För att i någon mån fånga upp i vilken utsträckning näringslivet kände till och upplevde att de hittills haft nytta av aktiviteter inom TITA-projektet i sitt utvecklingsarbete genomfördes en kortfattad e-enkät. (Bilaga II). Enkäten skickades ut strax före midsommar 2012, via delprojektledaren för TI6. Utskicket gick till ca 800 personer som deltagit i aktiviteter arrangerade av delprojektet. En påminnelse skickades ut den 24 augusti. Den 31 augusti uppgick antalet svar till 152 vilket motsvarar en svarsfrekvens på knappt 20 procent. Sju av de svarande representerade inte näringslivet, utan offentliga aktörer eller stödsystemet, och togs bort i resultatsammanställningen.

1.2.4 Intervjuer - Den kommunala planeringens relation till TITA

Syftet med intervjuerna var att se om det i nuläget förs en mer konkret diskussion kring ESS och MAX IVs etablering i det kommunala planeringsarbetet, och på vilket sätt man relaterar till TITA-projektet. Urvalet är gjort utifrån kommunernas respektive organisation och inte utifrån deltagande av TITA-aktiviteter². De flesta som ingick i intervjun hade deltagit i ett eller flera TITA-evenemang och/eller arbetsgrupper och med något undantag ansåg man sig ha relativt god kännedom om projektet.

Intervjuerna har genomförts under våren 2012 med personer med ansvar för eller huvudsakligt arbete inom kommunens strategiska planering, med fokus på den fysiska planeringen. Vilken roll den intervjuade personen har är beroende av kommunens organisation. Sammanlagt är totalt 30 intervjuer gjorda. 21 av intervjuerna är utförda med personer med chefsbefattning (stadsbyggnadsdirektör, planeringschef, chef för stadsbyggnadskontoret, teknisk chef etc), sex med antingen stadsarkitekter eller stadsbyggnadsstrateger samt tre med planarkitekter och bygglovsarkitekter.

Detta innebär att samtliga utom tre kommuner, Hörby, Perstorp och Landskrona, ingår i materialet. Dessa tre hade inte möjlighet då det var byten av personal eller annan omständighet som gjorde att de avböjde deltagande eller att det inte gick att få kontakt med rätt person.

² Hösten 2011 genomfördes däremot intervjuer om TITA med personer som deltog i en eller flera arbetsgrupper. En uppföljning av vissa av dessa intervjuer har gjorts av Nordregio augusti-september 2012 kring näringslivsutveckling, se 1.2.2.

Intervjuerna gjordes per telefon efter ett frågeschema (Bilaga III) av fyra olika personer under perioden mars-juni 2012. Svaren finns sammanställda i ett arbetsmaterial och har här använts för att kommentera resultat och nytta av aktiviteter inom TITA i relation till regional utveckling, samhällsplanering och transportinfrastruktur i kapitel 3.

Kapitel 2. TITA:s arbete för näringslivsutveckling, innovation och marknadsföring

I detta kapitel redovisas en analys av de aktiviteter i TITA som haft en direkt koppling till kompetensområdet Näringslivsutveckling, innovation och marknadsföring. I hög grad är detta kopplat till de aktiviteter som genomförts inom TI-delen av projektet, som fokuserat på Tillväxt och Innovation. Av delprojekten är det framför allt projekten avseende mottagarorganisation (TI1), internationell marknadsföring (TI2), vision (TI4), klusterutveckling (TI5) och anläggningarnas roll som tillväxtmotor (TI6) som legat i fokus för kapitlet, även om det finns kopplingar även till andra projekt, framför allt avseende mötesplatser (TI3) och kompetensförsörjning (TA3).

2.1 Näringslivsutveckling

2.1.1 Inledning

Redan i den tidiga planeringsfasen lyftes framtida näringslivsutveckling fram som en viktig potentiell effekt av anläggningarna. Under 2010 genomfördes en studie av näringslivets förväntade nytta av MAX IV³. Där konstaterades att den industriella användningen av föregångaren MAX-Lab varit relativt låg, men förväntas öka. Här lyfter man fram tre typer av näringsliv; potentiella leverantörer, företag som bedriver forskning och företag som kan utnyttja resultaten av forskningen. Man skiljer också på direkta effekter i samband med själva byggandet av anläggningen och indirekta effekter i form av ökad kompetensnivå, utvecklingen av en innovativ miljö och utveckling av nya produkter och tjänster på längre sikt. Den potentiella nyttan bedömdes främst ligga inom följande områden;

- Ökade intäkter genom försäljning till anläggningen och på nya marknader med hjälp av referensprojekt i Sverige
- Kompetensförsörjning – dels ökade rekryteringsmöjligheter genom uppbyggnad av en bredare kompetensbas, dels ökad kompetensöverföring mellan akademi och näringsliv
- Utveckling av nya eller förbättrade produkter och tjänster i samverkan med anläggningen

Samtidigt hävdar man att detta ställer krav på att miljön kring anläggningarna kan erbjuda rätt kompetens, tillgänglighet till utrustningarna och att det finns

³Ramböll (2010), Näringslivets förväntade nytta av MAX IV, rapport för Vinnova, januari 2010

stödfunktioner som kan erbjuda information, hjälp med marknadsföring och service i samband med utnyttjandet av anläggningarna.

I den rapport som togs fram i samband med beslutet om etableringen av ESS i Lund förs ett liknande resonemang om direkta och indirekta effekter av anläggningarna. Här lyfter man fram ambitiösa förväntningar på tillväxteffekter avseende BRP och sysselsättning. Rapporten tar ett bredare grepp på tillväxtfrågan och inkluderar även effekter på fastighetsmarknaden, infrastruktur, forskning och utveckling samt offentlig service. Baserat på erfarenheter från liknande anläggningar konstateras att anläggningarna kan bidra till utvecklingen av lokala och regionala underleverantörer och besöksnäringen. Forskningsanläggningen ILL (Institute Laue-Langevin) i Frankrike, som jämförelse, gör årliga inköp av teknisk utrustning och annat till ett värde av cirka 80 miljoner euro, varav 75-80 procent av köpen sker i landet och merparten i närområdet⁴.

Man talar ofta om så kallade ”multiplikatoreffekter” i näringslivet. Detta innebär ett försök att bedöma hur sysselsättningstillväxt inom en sektor bidrar till tillväxt i andra närliggande sektorer. Storleken på multiplikatorn ökar normalt ju större region som avses. I prognoser för anläggningarna har en rad olika multiplikatorer använts. I en rapport från konsultföretaget Sweco presenteras en kritisk granskning, baserat på erfarenheter från andra anläggningar. Där konstateras att en optimistisk bedömning landar på en multiplikator på mellan 2-3. Det innebär enligt deras beräkning att om ESS och MAX IV genererar cirka 800 sysselsättningstillfällen under uppbyggnadsfasen, så skapas ytterligare 1600-2400 arbetstillfällen i regionen, vilket är betydligt lägre än de inledande prognoserna⁵.

Den faktiska potentialen för näringslivsutveckling påverkas emellertid av en rad områden, som inkluderar allt från offentliga ambitioner om att skapa attraktiva och innovativa miljöer till regelsystem och konkreta stöd- och informationsinsatser. Förutsättningarna och behov varierar dessutom kraftigt mellan olika delar av näringslivet. Ett internationellt fastighetsföretag har naturligtvis helt andra intressen och förutsättningar att närma sig anläggningarna än ett litet verkstadsföretag eller en pizzeria. Det är därför nödvändigt att ha en stor bredd i de aktiviteter som avser att bidra till regionens näringslivsutveckling.

⁴PWC (2009), ESS i Lund – effekter på regional utveckling, Region Skåne

⁵Sweco (2012), Strategiska rekommendationer till Skåne – Blekinge inför etableringen av ESS och MAX IV.

2.1.2 Näringslivets struktur och potential

Swecos slutrapport innehåller en nulägesanalys av Skåne-Blekinges möjligheter och utmaningar avseende ESS och MAX IV ur ett näringslivsperspektiv. Där konstateras att näringslivsstrukturen i Skåne överensstämmer väl med strukturen på nationell nivå. Man saknar i princip bara vissa branscher som saknar naturliga förutsättningar, som primärnäringsar baserade på naturresurser (exempelvis gruvor och skog) och finanssektor, som är koncentrerad till Stockholm. Regionen har under senare år präglats av en omvandling från tillverkningsindustri mot mer kunskapsbaserade tjänstenäringsar. Skåne har idag branschkoncentrationer inom bland annat livsmedel, life science och maskintillverkning. Regionens aktörer har även satsat på utveckling av så kallade klusterinitiativ inom IKT, förpackning och distribution, cleantech, rörliga media och andra kreativa näringar. I Blekinge har strukturomvandlingen inte gått lika snabbt och regionen har i nationell jämförelse en hög andel sysselsatta inom tillverkningsindustrin. Regionen har dock haft en kraftig utveckling inom informations- och kommunikationsteknologi⁶.

Beroende på vilken del av näringslivet som studeras så ser förutsättningarna för att dra nytta av etableringarna av MAX IV och ESS olika ut. Den största skillnaden tycks finnas mellan leverantörer till anläggningarna, användare av anläggningarna och deras resultat, samt tjänsteföretag i miljön runt omkring.

Leverantörer och underleverantörer till anläggningarna

Anläggningarna bedöms kunna få direkta effekter på näringslivet när det gäller leverantörer och underleverantörer av teknik, varor och tjänster till anläggningarna. På kort sikt är det troligen främst byggföretag och underleverantörer i samband med uppförandet av anläggningarna som berörs. På längre sikt behövs underleverantörer även för den dagliga driften. Kostnaden för uppförandet av ESS uppgår enligt beräkningar till cirka 14-15 miljarder och för MAX IV till cirka 3 miljarder. Till detta kommer den löpande driften att genereras en årlig omsättning på ca 1 miljard för ESS och 300-400 miljoner för MAX IV. Enligt bedömningar från Thyrén kommer cirka 80 procent av ESS omsättning att stanna i regionen och cirka 85-90 procent av MAX IVs omsättning inom landet⁷. Samtidigt finns det kopplat till ESS ett regelsystem avseende s.k. juste retour, som innebär att aktörer från övriga ägarländer har rätt till en rimlig andel av omsättningen.

⁶Sweco (2012), Strategiska rekommendationer till Skåne – Blekinge inför etableringen av ESS och MAX IV.

⁷Tyréns (2011), Vem kommer till Skåne – som en effekt av ESS/MAX IV etableringen? Region Skåne/TITA

I en underlagsrapport från Oxford Research delar man in de direkta leveranserna i två kategorier; konventionell byggnation, respektive teknisk och vetenskaplig utrustning. Dessutom tillkommer löpande underhåll och reparationer inom varje område. Här menar man att det är inom den första gruppen som det regionala näringslivet har störst förutsättningar att leverera, eftersom det ställer lägre krav på specialistkompetens. Det gäller bl.a. installationer och tekniska tjänster kopplade till mer standardiserade områden som miljöteknik, energisystem, återvinning och transport, men även inom dessa områden behövs kunskap om specifika krav och behov, och hur dessa kan tillgodoses inom ramen för regelsystemen för offentlig upphandling (LOU).

När det gäller mer specialiserade produkter och tjänster konstateras i rapporten att de regionala förutsättningarna troligen är mindre och att många av dessa behov bara kan tillgodoses av en handfull globala aktörer. Trots det identifieras några områden där även regionala företag kan få en roll, exempelvis svetsning av rostfritt stål, teknik för värmeväxlare, energiåtervinning och radioförstärkning. Likaså vissa kvalificerade tjänster, exempelvis inom systemutveckling, beräkningar, prototypdesign och projektstöd, lyfts fram som intressanta framtidsområden för regionens näringsliv.

På längre sikt kan leveranser till anläggningarna bidra till indirekta effekter på regionens näringsliv, dels i form av kompetensutveckling, dels genom möjligheten att använda anläggningarna som referensobjekt vid framtida exportsatsningar. Idag bedöms svenska företag vara svaga när det gäller att leverera till utländska forskningsanläggningar av liknande slag. Anläggningarna kommer troligen också att medföra ett ökat intresse för lokalisering i regionen bland utländska företag. Detta kan bidra positivt till regionens utveckling av kompetens och sysselsättning, samtidigt som det kan innebära en utmaning för det regionala näringslivet i form av ökad konkurrens även på hemmamarknaden.

Användare av anläggningarna

På längre sikt finns det förväntningar på att forskningsanläggningarna ska bidra till utvecklingen av det regionala näringslivet, både som en effekt av avknoppningar från forskning och som ett resultat av stärkt innovations- och konkurrenskraft. I vilken utsträckning det befintliga näringslivet har förutsättningar att utnyttja de specialiserade forskningsanläggningarna för egen forskning och utveckling har diskuterats. Enligt studier har den industriella användningen av exempelvis föregångaren MAX-Lab varit begränsad. Samtidigt bedömer Sweco att det finns flera profilområden i Skåne och Blekinge med goda förutsättningar för att ta till sig ny kunskap och teknologi (absorptionsförmåga). Det gäller framför allt life science, som varit en av de viktigaste användare av liknande anläggningar på andra håll i världen,

livsmedelssektorn, informations- och kommunikationsteknik (IKT) och det nyare och mer svårdefinierade området cleantech.

Ett problem i sammanhanget är att det finns få stora företag med egna forskningsresurser i regionen. Inom life science har den tidigare dominerande aktören Astra Zeneca avvecklat verksamhet i Lund. Livsmedelsföretagen är ofta små och medelstora, och även de större företagen saknar FoU-resurser i regionen. Trots omfattande satsningar på IKT i regionen så pågår för närvarande diskussioner om neddragningar inom Sony Ericsson. Antalet företag med kapacitet att utnyttja denna typ av anläggning i regionen är med andra ord begränsad. Studier visar dessutom att komplexiteten i forskningen innebär att många företag behöver stöd för genomföra och tolka resultaten av experiment vid anläggningarna.

Lokal service och konsumenttjänster

En tredje typ av företag som kan få nytta av anläggningarna är den lokala tjänstesektorn. Här återfinns såväl företagstjänster, exempelvis managementkonsulter, transport, logistik och kontorsservice, som konsumenttjänster, bland annat underhållning, handel, hotell och restaurang. Dessa är inte aktuella som användare av anläggningarna, men har en viktig roll för att skapa en attraktiv miljö för de företag och sysselsatta som finns i området. De kan ha stor betydelse för att utveckla förutsättningar dels för stödjande aktiviteter som mötesplatser, konferenser och utbildningar, dels för turism/besöksnäring i anslutning till anläggningarna.

2.1.3 Aktiviteter inom TITA

Inom TITA är det flera delprojekt som genomför aktiviteter av betydelse för näringslivets utveckling, t.ex. insatser för internationell marknadsföring (TI2) och utveckling av en mottagarorganisation (TI1) som avser att attrahera kompetens och utländska företagsetableringar, aktiviteter för att skapa mötesplatser och innovationsmiljöer (TI3, TI5 och TA1), samt förstudier avseende kompetensförsörjning (TA3). Alla dessa aktiviteter har betydelse för möjligheten att tillvarata den långsiktiga potentialen och indirekta effekterna av anläggningarna.

Till stöd för utveckling av innovation och forskning inom området materialvetenskap har inom ramen för delprojektet TI5 ett arbete påbörjats för att utveckla en så kallad "Öppen innovationsarena". Detta arbete, som främst riktar sig mot forskningsbaserade företag och användare av anläggningarna, beskrivs närmare under rubriken Innovation. Däremot är det i princip enbart delprojekt *TI6 ESS och MAX IV som tillväxtmotor för det lokala och regionala näringslivet*, som genomfört aktiviteter som kan förväntas skapa nytta och konkreta resultat för näringslivet under projektiden. Dessa aktiviteter har

framför allt inriktat sig mot byggföretag och underleverantörer till anläggningarna under uppförande- och driftsfasen.

I den kännedomsanalys som genomfördes bland regionala företag med 1-199 anställda under 2011 konstaterades att knappt var fjärde företag kände till ESS och bara var tionde MAX IV. Generellt var anläggningarna mer välkända bland de större och mer närbelägna företagen. Ett av fyra företag hade övervägt affärsmöjligheter i samband med etableringarna och var sjätte hade sökt information om anläggningarna, men mindre än var tionde hade sökt information om upphandlingar eller tagit kontakt med anläggningarna eller andra företag om affärer eller samarbeten. En tredjedel av företagen som övervägt affärer återfanns inom byggsektorn och nästan hälften av de som såg affärsmöjligheter hade antingen redan påbörjat eller räknade med affärer i närtid, under 2011-2012. Totalt 44 procent av företag önskade ta del av mer information⁸.

Inom TI6 har aktiviteterna inriktats mot att arbeta med informationsflöde och affärsmöjligheter. Exempel på genomförda aktiviteter inom området informationsflöde är:

- Stödmaterial – Power Point med talmanus till presentationer för företag
- Hemsida – www.tillvaxtmotor.se visar relevant information kring etableringarna och aktiviteter inom TI6
- Seminarier och företagsträffar – våren 2011 deltog 370 personer i seminarierna ”ESS och MAX IV – affärsmöjligheter för dig” där det gavs grundläggande information om anläggningarna; under våren 2012 hölls ytterligare ett seminarium med samma titel, bl.a. med fokus på inspiration kring konsortiebyggande, där ca 200 personer deltog; projektledaren har bjudits in till ca 40 företagsträffar runt om i regionen och träffat ca 1500 personer som representerar lokala och regionala företag
- Enskilda möten – företag har vid flera tillfällen bokat in möten med projektledaren
- Studiebesök på MAX-laboratoriet - tre besök arrangerades för företag
- Informationsmail/Nyhetsbrev – inslag i befintliga nyhetsbrev och återkoppling efter seminarier
- TITA film - lyfte upp frågor om upphandlingar och konsortiebyggande för företag
- Mediebearbetning – pressmeddelanden vid utvalda tillfällen har genererat ytterligare artiklar och radiointervjuer i regional media

⁸TITA (2011), Nollmätning bland företag i Skåne och Blekinge avseende kännedom om ESS och MAX IV, TI6, augusti 2011

- Lathund för offentliga upphandlingar – tips och råd sammanställda för företag, fokus på lagen om offentlig upphandling

Exempel på genomförda aktiviteter inom området affärsmöjligheter inom TI6 är:

- Kartläggningar och analyser – kännedomsanalys; affärsmöjligheter i spåren av ESS och MAX IV; benchmark konsortiebyggande; industrins framtida kopplingar till ESS och MAX IV
- Workshops och nätverksträffar – en workshop med sex teknikföretag våren 2012 för att diskutera frågor kring behovet av en eventuell stödfunktion; en workshop med upphandlingsansvarig på CERN för projektmedlemmar och företag, som stärkte tron på att TI6:s arbetsfält idag skulle kunna utvecklas till att även informera om affärsmöjligheter på t.ex. CERN

Övriga aktiviteter som inte direkt rör informationsflöde eller affärsmöjligheter är:

- Projektet har själv genomfört ett antal intervjuer med företag, som anser att delprojektet bidragit till konkreta affärsmöjligheter (landed business). En artikel samt en film om landed business har publicerats på TITA:s hemsida med syftet att inspirera andra företag till att se affärsmöjligheter.
- Omvärldsbevakning - tre studiebesök vid europeiska anläggningar; etablerad kontakt med det danska Big Science - sekretariatet som förmedlar kontakt mellan dansk industri och forskningsanläggningar; dialog med Vetenskapsrådet påbörjad.⁹

2.1.4 Resultat/nytta av TITA

De insatser som genomförts inom ramen för delprojektet TI6 har genomgående fått positiva omdömen från deltagande partners och företag. Ett av skälen till detta är troligen just det faktum att projektet haft en tydlig inriktning mot att skapa direkta effekter i näringslivet under projekttiden. Även om det fortfarande är för tidigt att räkna hem resultat i form av ökade intäkter eller sysselsättning så finns det andra typer av resultat, exempelvis ramavtal med MAX-Lab, ökad kännedom om anläggningarna och deras behov, mm.

Företagserfarenheter från TI6 aktiviteter – E-enkätresultat

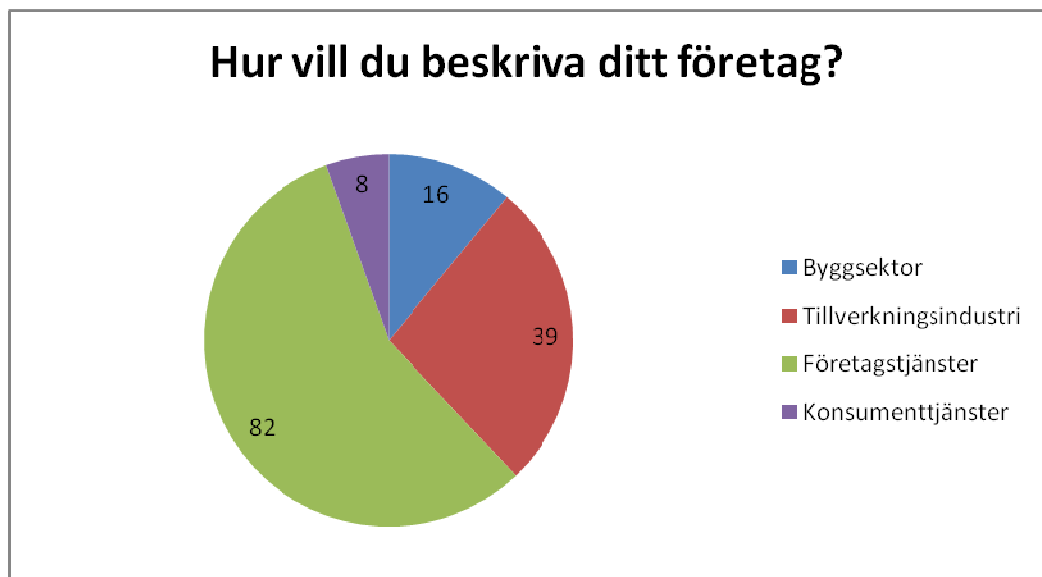
För att i någon mån fånga upp i vilken utsträckning näringslivet kände till och upplevde att de hittills haft nytta av aktiviteter inom TITA-projektet i sitt utvecklingsarbete genomfördes en kortfattad e-enkät. (Se bilaga). Enkäten skickades ut strax före midsommar 2012, via delprojektledaren för TI6.

⁹ TI6 Slutrapport

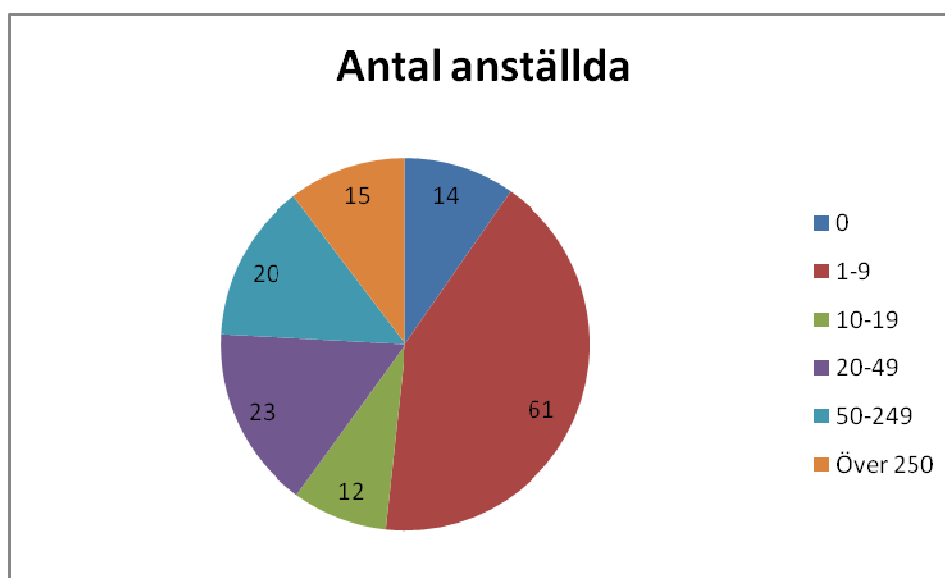

Utskicket gick till ca 800 personer, som deltagit i aktiviteter arrangerade av delprojektet. En påminnelse skickades ut den 24 augusti. Den 29 augusti uppgick antalet svar till ca 145 vilket motsvarar en svarsfrekvens på ca 18 procent. Om dessa representerar unika företag går inte att utläsa ur svaren. Svaren kan därmed ge en indikation om intryck och lärdomar från deltagandet i TITA-projektets aktiviteter från ett antal företag, utan att vara heltäckande för alla företag som har varit involverade i olika aktiviteter under projektets gång.

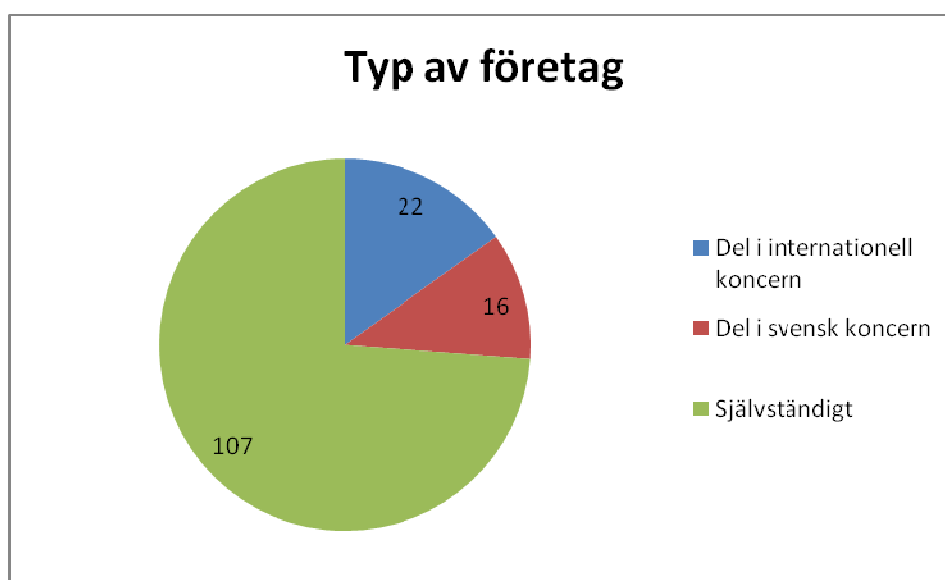
Inledningsvis ombads respondenterna att kategorisera sina företag. Det framgår, att majoriteten, 82 stycken, representerar företag som levererar företagstjänster. Den näst största andelen med 39 respondenter representerar tillverkningsindustri, och därefter 16 respondenter som representerar byggsektorn. I vissa fall angav dessa två grupper av företag att de också levererar företagstjänster, men i denna översikt står de bara som verksamma inom tillverkningsindustri respektive byggsektorn. Den minsta gruppen respondenter, 8 stycken, representerar företag som levererar konsumenttjänster. Det kan finnas en viss dubbelräkning, om flera personer från samma företag besvarat enkäten, men denna är troligen begränsad eftersom flertalet företag är små och medelstora.

Det framgår i figuren nedan tillhör mer än hälften av enkätens respondenter (ca 52 procent) kategorin mikroföretag (0-9 anställda). En fjärdedel representerar små företag (10-49 anställda), och 14 procent betraktas som medelstora (50-249 anställda). 10 procent av de som besvarat enkäten representerar stora företag med över 250 anställda.

Nästan tre fjärdedelar av respondenterna representerar ett självständigt företag, medan 15 procent är en del av en internationell koncern, och 11 procent en del av en svensk koncern.

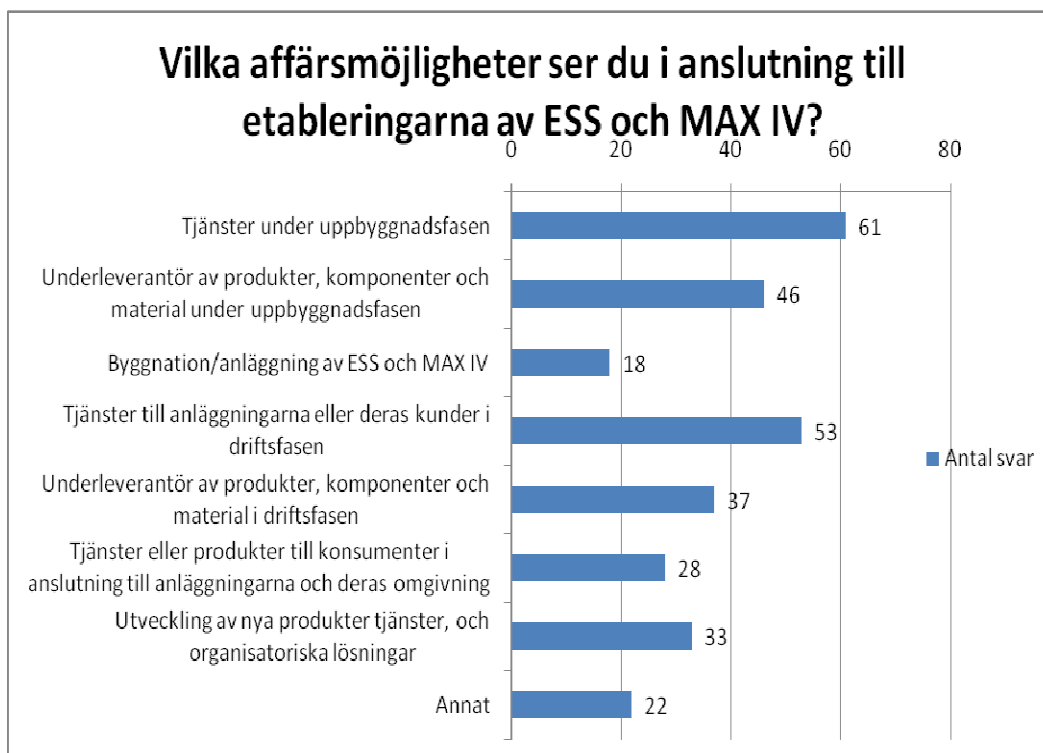

Respondenterna fick frågan om vilka affärsmöjligheter de ser i anslutning till etableringarna av ESS och MAX IV. Här var det möjligt att välja bland flera olika svarsalternativ. De två alternativ där flest företag ser affärsmöjligheter gäller tjänster under uppbyggnadsfasen (61) samt tjänster till anläggningarna eller deras kunder i driftsfasen (53). Därefter svarar 46, att de ser möjligheter som underleverantör av produkter, komponenter och material under uppbyggnadsfasen, 37 personer svarar att de ser dessa möjligheter i driftsfasen.

28 personer har svarat att de ser möjligheter i att leverera tjänster eller produkter till konsumenter i anslutning till anläggningarna och deras omgivning. 18 personer ser möjligheter i förhållande till byggnation/anläggning av ESS och MAX IV. Generellt sett kan man notera att dessa förväntade företagsmöjligheter stämmer väl överens med den inledande beskrivningen av företag, som visar att majoriteten av respondenterna representerar tjänsteföretag.

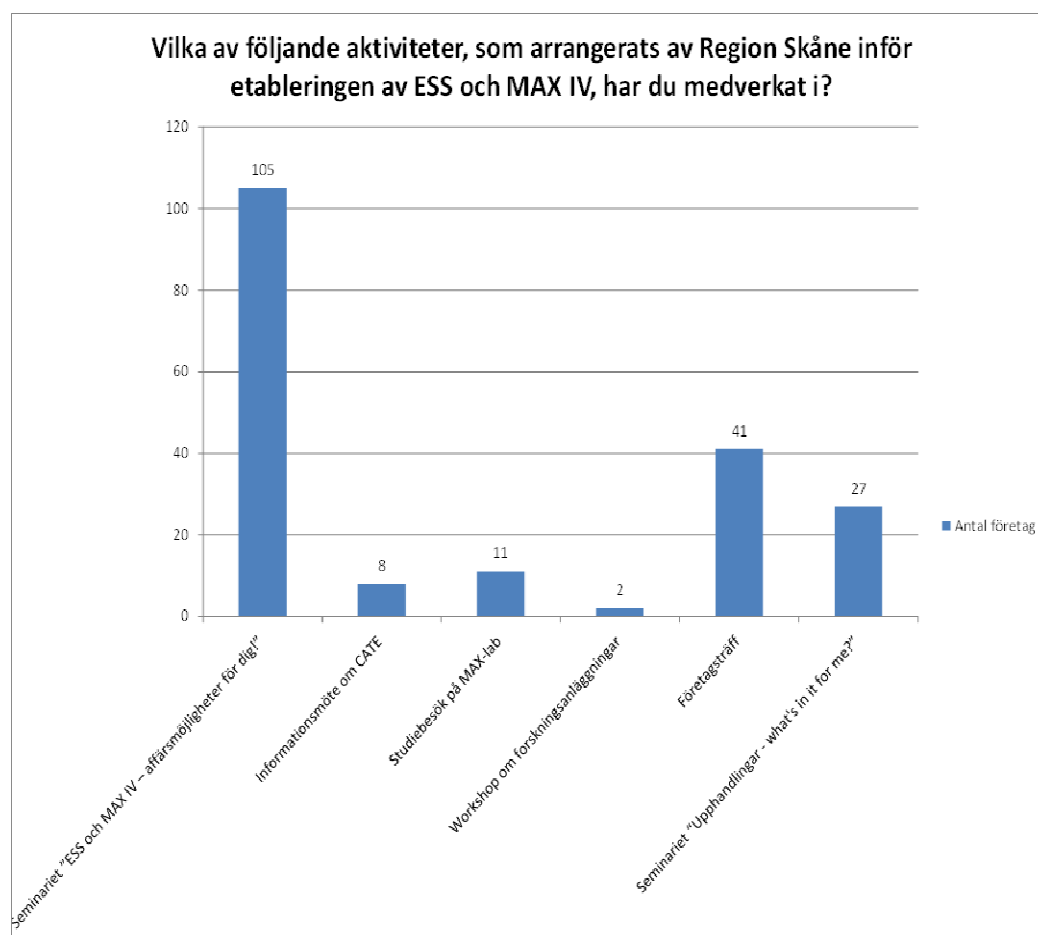
En avslutande fråga berörde eventuella förväntningar om innovation i företaget som en följd av anläggningarna, med frågan om man ser möjligheter för utveckling av nya produkter, tjänster och organisatoriska lösningar. 33 personer eller 23 procent satte ett kryss vid detta alternativ. Majoriteten av dem, 27 personer, har angett att de representerar företag som levererar tjänster, medan de resterande företagen är verksamma inom tillverkningsindustri. 30 av respondenterna som anger att de ser möjligheter för utveckling av nya produkter, tjänster och organisatoriska lösningar representerar självständiga företag, flertalet med 1-9 anställda.

Vidare tillfrågades respondenterna om vilka typer av aktiviteter arrangerade inom TI6 som de har deltagit i. 105 personer anger att de deltagit i seminarieriet ”ESS och MAX IV – affärsmöjligheter för dig!”, 41 personer har deltagit i företagsträffar, och 27 personer har deltagit i seminariet ”Upphandlingar – what’s in it for me?” Dessutom har sammanlagt 21 personer

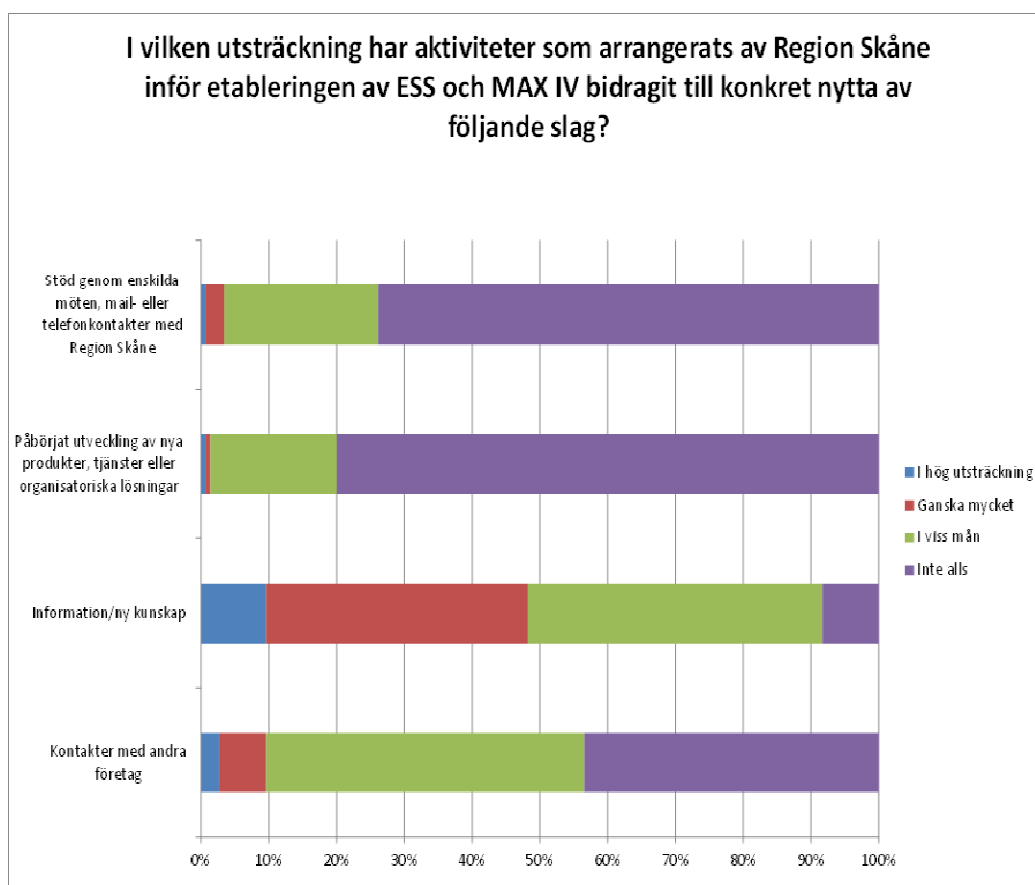
deltagit i informationsmöte om CATE, studiebesök på MAX-Lab, och workshop om forskningsanläggningar.

På frågan i vilken utsträckning deltagande i dessa aktiviteter hittills har bidragit till konkret nytta för företagen, har cirka 92 procent svarat, att de har fått detta i form av information och kunskap. Svaren på samtliga underfrågor varierar mellan "i hög utsträckning", "ganska mycket", "i viss mån" och "inte alls". 57 procent av respondenterna har angett att de har haft nytta av de kontakter med andra företag som de har etablerat genom aktiviteterna arrangerade inom TI6 och cirka 26 procent har svarat att de har haft viss nytta av stöd genom enskilda möten, mail- eller telefonkontakter med Region Skåne. Det bör understrykas att andelen som har svarat "inte alls" på denna underfråga avspeglar andelen av respondenterna som inte har använt sig av denna möjlighet. Ett sista resultat av denna del av enkäten avspeglar, att ca 18 procent av respondenterna anger "i viss mån" när det gäller att de påbörjat utvecklingen av nya produkter, tjänster eller organisatoriska lösningar. Som tidigare nämnts har ca 23 procent av respondenterna angett att de har förväntningar om att möjligheter i relation till anläggningarna kan leda till utveckling av nya produkter, tjänster eller

organisatoriska lösningar eller med andra ord innovation i företagen, och här anger 18 procent alltså att de redan påbörjat en sådan process.

På den öppna frågan: "Finns det andra aktiviteter som Region Skåne kan bidra med, som vore värdefulla i framtiden?" hänvisar respondenterna till tre områden, där de önskar fortsatt stöd från Region Skåne: stöd i upphandlingsprocesser; information/nyheter om ESS och MAX IV; och mötesplatser. Många av de respondenter som svarat på frågan hänvisar direkt eller indirekt till nödvändigheten av en industrial liaison-funktion i regionen. Exempel på kommentarer i enkäten är:

"Fortsätta stödja processen som hittills, det behövs en "neutral part" mellan oss och kunden. En del frågor är svåra att ta direkt p.g.a. lagen om offentlig upphandling men kan samlas ihop av Region Skåne."

"En teknisk liaison-officer som håller koll på vilka upphandlingar som görs till andra forskningsanläggningar, framför allt där Sverige är med och finansierar."

Med hänsyn till information skriver flera att de önskar fortsatt informationsflöde från Region Skåne om utvecklingen på anläggningarna,

upphandlingar, samt möjligheter för kompetensutveckling. En respondent gör också en utblick utanför regionen med kommentaren:

”Sprida informationen även till företag utanför regionen. Kunskapen om vad som händer i Lund är väldigt liten bland företagare norr om Skåne gränsen. ESS och Max IV är ju nationella/internationella anläggningar.”

Det uttrycks också önskemål om fler organiserade möten med andra företag, som hänvisar till ett behov av information, men också till möjligheter för konsortiebyggande för att kunna lägga anbud på tjänster och produkter som upphandlas av anläggningarna. Exempel på sådana önskemål framgår av citaten nedan:

”Speciella forum för byggsektorn, respektive andra sektorer, för mer specifik information till respektive sektor. Information kring vilken typ av bygg & anläggningsupphandlingar som kommer närmaste åren.”

”Fler organiserade mingel där mindre företag får hjälp att hitta matchningar och att se nya innovativa kopplingar.”

Avslutningsvis innehåller enkäten ytterligare en öppen fråga: *”Övriga erfarenheter du vill dela med dig av – positiva eller negativa?”*, där merparten av kommentarerna är att informationsinsatsen har varit positiv, här hänvisas såväl till hemsidan som till seminarier om affärsmöjligheter och upphandlingar. Ett exempel på en kommentar om TI6 aktiviteterna lyder:

”Mycket livfulla presentationer - inkl. dialoger - under de tillfällen vi deltagit hittills.”

En respondent föreslår att det hade varit bra att etablera en databas för forskare och konstruktörer:

”Mycket intressanta arbeten som passar vårt kunnande och vår maskinpark. Hade varit bra med en enkel och tydlig databas där forskare och konstruktörer lätt kan hitta just den leverantören de kan behöva för sitt projekt. Mindre företagare är förmodligen överkörda med upphandlingssystem på grund av sin krånglighet.”

Generellt sett har respondenterna under Övriga erfarenheter angett positiva omdömen om vilka effekter aktiviteterna i TI6 har haft. En enskild respondent hänvisar till att TI6-insatserna har lett till att man ser företagsmöjligheter även vid andra internationella anläggningar:

”Region Skåne har öppnat vägar och gett kontakter med de utvecklingssatsningar som sker i Lund. Detta har också fött tankar om inriktning mot en ny marknad, t.ex. CERN och andra forskningsanläggningar.”

Ramavtal för MAX IV

I förbindelse med följeforskningen på TITA-projektet intervjuades i november 2011 aktörer som har deltagit i projektgruppen i TI6. Här uttrycktes en del tvivel om det i realiteten skulle uppstå affärsmöjligheter för sydsvenska företag i förbindelse med etableringen av anläggningarna. En som då tvivlade på affärsmöjligheterna var direktören för Tech Network i Blekinge, som emellertid har ändrat hållning sen dess. Företagsnätverket Tech Network drivs som en ekonomisk förening, ägd av 29 regionala tillverkningsföretag, med målet att utifrån teknikförståelse och förtroende hjälpa deltagande entreprenörer/ företag att se och skapa möjligheter till enskild samt gemensam affärs-, produkt- och produktionsutveckling.

Med sin tekniska kunskap ville Tech Network stödja processen för relevanta företag genom att skriva ett förklarande underlag till upphandlingen av ramavtal för mekaniska lösningar som kom från MAX IV i december 2011. Tech Network sände upphandlingsunderlaget med den förklarande texten till sina medlemsföretag och projektledare för TI6 cirkulerade samma material till relevanta företag i Skåne. De flesta teknikföretagen i målgruppen för upphandlingen behövde denna översättning/fördjupade förklaring för att förstå de tekniska specifikationerna, och i varierande grad behövde de också assistans i anbudsfasen. Till slut vann 20 företag ramavtal med MAX IV, varav 17 företag baserade i Skåne/Blekinge. Enligt Mats Svensson (Tech Network) var samarbetet mellan Tech Network och TI6/projektledaren medverkade till att så många sydsvenska företag fick ramavtal. En annan faktor som spelade in var att upphandlingen från MAX IV skrevs på svenska. Hade den i stället skrivits på engelska, kan det antas, att det hade varit flera konkurrerande anbud från utlandet. Framöver förväntas det att upphandlingar från MAX IV i större utsträckning kommer att skrivas på engelska, och konkurrensen därmed skärpas.

Inom ramavtalet har det varit tre upphandlingar som Tech Network - medlemmar har lagt anbud på, vid flera tillfällen har de ingått nya samarbetskonstellationer för att möta de tekniska specifikationerna i upphandlingarna. Mats Svensson betonar det inflytande upphandlingar från anläggningarna redan har fått på vissa teknikföretag och den vidare potentialen för utveckling av företag:

”Ännu har det inte varit så att företagen har utvecklat nya produkter eller tjänster som en direkt följd av upphandlingarna från MAX IV, men tendensen finns där. Företagen har lärt sig något nytt och blir medvetna om att det finns möjligheter här som de inte har sett tidigare.”

Box: Exempel på konkreta företagsresultat

Hela 17 av 20 företag som kvalificerat sig som underleverantörer till MAX IV inom mekanisk tillverkning kommer från Skåne och Blekinge.

Ett av de företag som kvalificerat sig är *Erik A Olssons Mekaniska Verkstad AB* i Tollarp, med ett 40-tal anställda inom avancerad svetsning och bearbetning. Företaget har dessutom fått en order som underleverantör till ett annat företag, som tidigare levererar till MAX IV. Trots att företaget hade tidigare erfarenhet av att leverera till internationella forskningsanläggningar har insatserna inom TITA bidragit haft betydelse. Stödet har bidragit till att koppla ihop företag i regionen och företaget har därigenom blivit en del av företagsnätverket Tech-Network i Blekinge.

Ett annat företag som kvalificerat sig är *Laserstans Tech Pro AB* i Svedala, med cirka 12 anställda, som tillverkar detaljer med höga precisions- och kvalitetskrav, huvudsakligen av stål men också av andra material. Företaget ingår i Sundet Industrigrupp, vilket innebär att resultat även kan komma systerföretagen Roundo AB i Hässleholm och Skruva Teknik AB i Bjuv tillgodo, eftersom man gemensamt profilerat sig mot MAX IV. Enligt företagets VD har stödet från TITA-projektet varit helt avgörande för att man skulle våga sig in i den här typen av anbudsgivning.

Även *RFR Solutions AB* i Landskrona, ett verkstadsföretag med drygt 70 anställda som utvecklar och tillverkar lösningar i rostfritt stål, har tecknat ramavtal med MAX IV. Genom att satsa på att bli underleverantör till MAX IV och i framtiden även ESS hoppas man få möjlighet att utvecklas och öka teknikhöjden i företaget. Företagets VD hävdar att det behövs en tolkfunktion mellan små företag, akademi och forskningsanläggningarna, som bl.a. kan översätta språket och identifiera utvecklingsinsatser.

Källa: Pressmeddelande 2012-04-13 "Storslam för skånska företag", intern presentation från TITA, hemsidesmaterial

I tillägg till ESS och MAX IV finns det affärsmöjligheter knutna till internationella anläggningar såsom CERN som i dag inte utnyttjas i Sverige. I till exempel Finland och Danmark har man satsat på att främja industrins möjligheter till att bli leverantörer till stora internationella forskningsanläggningar, medan stödfunktionen i Sverige endast omfattar en tioprocentig tjänst vid Vetenskapsrådet. Det innebär att Sverige riskerar att missa företagsmöjligheter då man inte tillsätter tillräckligt med resurser. Denna stödfunktion, där man bl.a. informerar näringslivet om leveransmöjligheter till forskningsanläggningar i Europa kallar man en "Industrial Liaison Officer" (ILO). Inom TI6 har projektledaren under 2012 fått möjlighet att anta en ILO-roll, då Vetenskapsrådet har skickat vidare aktuella förfrågningar från europeiska forskningsanläggningar. Tech Network har hjälpt till med att tolka några av dessa förfrågningar från bl.a. CERN, och projektledare för TI6 har informerat CERN om vilka företag som kan vara relevanta för upphandlingar, varefter anläggningen har tagit kontakt med företagen. Denna ordning fortsätter efter TITA:s avslutning, då den projektledaren kommer att inneha en 25 procentig tjänst vid Region Skåne för att driva arbetet vidare t.o.m. sommaren 2013. Under tiden är ambitionen att rekrytera en person till Näringsliv Skåne,

som kan driva arbetet vidare i samband med etableringen av en ”Industriell plattform”.

Etablering av ”Industriell plattform” – fortsättningen på TI6

I ett PM från augusti 2012, utarbetat av projektledaren för TI6, ges ett förslag till utformning av stödfunktionen ”Industriell plattform”. Denna plattform skall tillmötesgå frågor från företag som önskar att leverera varor och tjänster i samband med större investeringar. Det föreslås att plattformen skall hantera tre områden: information och kunskapsspridning, kompetensutveckling samt samverkan. Målgruppen för plattformen är små och medelstora företag och de kan representera en bredd av branscher, från teknik till servicenäring, med möjlighet för direkta samt mera indirekta investeringar i samband med anläggningarna. Som ett resultat av arbetet inom TI6 är det tydligt att det finns affärsmöjligheter för näringslivet även i initiativ som går utöver ESS och MAX IV, som varit i fokus i TITA projektet. Det föreslås att insatserna stegvis utvecklar stöd till följande typer av investeringar: 1) ESS och MAX IV, 2) Internationell forskningsinfrastruktur (t.ex. CERN, ESRF, ITER, ESO), och 3) större offentliga investeringar i regionen eller dess närhet.

Det föreslås att arbetet med att etablera stödfunktionen ”Industriell plattform” efter TITA projektets avslutning vidareutvecklas från det regionala perspektivet, men att möjligheterna för att utveckla samarbete med den nationella nivån undersöks (t.ex. Tillväxtverket, VINNOVA, branschorganisationer). I detta sammanhang är det emellertid avgörande hur det nationella intresset för att stärka leverantörsperspektivet i samband med större investeringar utvecklas.

Avdelningschefen för affärsutveckling vid Näringsliv Skåne, David Lidén, understryker att satsningen på att etablera en industriell plattform har en naturlig koppling till avdelningens pågående arbete med att ta fram en handlingsplan för Skånes innovationsstrategi, inklusive en delstrategi för utveckling av det befintliga näringslivet. Både utveckling av den industriella plattformen och av handlingsplanen är avhängig den framtida möjligheten att säkra personalfrågan inom Näringsliv Skåne, där det för närvarande (september 2012) är anställningsstopp.

2.1.5 Följeforskarnas reflektioner

Näringslivsinsatserna mot befintliga företag, främst genom delprojektet TI6, har fått stor uppskattning. Det är viktigt att förestå olika behov och förutsättningar för delaktighet i olika sektorer inom näringslivet. Som framgår av enkäten så tycks en stor andel av företagen som medverkat utgöras av byggföretag, underleverantörer och tjänsteföretag som är aktiva i samband med konstruktionsfasen. Detta överrensstämmer väl med förväntningarna, baserat på tidigare studier av möjliga näringslivseffekter. Det är först i senare skede vi

kan förvänta oss större delaktighet från användare av anläggningarna och verksamhet inom lokal service och konsumenttjänster.

En bidragande orsak till att projektet upplevts som framgångsrikt bland kommunerna kan vara att projektet inleddes med en dialog med parterna, för att diskutera behov och önskemål ur ett näringslivsperspektiv. En faktor som påverkat enskilda kommuners engagemang är troligen näringslivets sammansättning. Kommuner med företag inom byggsektor och tillverkningsindustri tycks ha sett en möjlighet till konkret involvering i konstruktionsfasen. En annan faktor som kan ha påverkat engagemanget är det geografiska avståndet. Enligt en inledande analys så minskar näringslivets kännedom om anläggningarna med avståndet, vilket även kan avspeglade sig i kommunens intresse.

Även bland företag har engagemanget varit högt, även om det ännu är för tidigt att avläsa konkreta resultat i form av sysselsättning eller omsättning. Många deltagande företag upplever, enligt enkäten, att de haft nytta av projektet, framför allt i form av ny information och kontakter med andra företag. Den mest konkreta nyttan är troligen de ramavtal som tecknats mellan regionala företag och MAX IV. Där har delprojektet i samverkan med andra aktörer, exempelvis kommunerna och Tech Network i Blekinge, medverkat till att förpacka och sprida information och vägledning till företagen. Dessutom har ett trettiotal respondenter uppgett att projektet bidragit till att man påbörjat utveckling av nya produkter, tjänster eller organisatoriska lösningar. Det innebär att vi kan se en tendens till att projektet bidragit till ökad kunskap, nya samarbetskonstellationer och vissa innovationer. Detta har hittills främst skett i förbindelse med offentliga upphandlingar inom MAX IV, men kan på sikt även få betydelse för möjligheten att delta i upphandlingar från ESS och andra internationella forskningsanläggningar.

En fråga i sammanhanget gäller möjligheten att långsiktigt erbjuda de tjänster som tillhandahållits inom projektet vad gäller att skapa förutsättningar för samverkan, kompetensutveckling och spridning av information och kunskap, exempelvis om framtida upphandlingar. Att arbeta med att etablera en "Industriell plattform", som påbörjats inom projektet, går över i linjeorganisationen för Region Skåne skapar förutsättningar för en långsiktig lösning. Detta kräver dock att man kan lösa rekryteringsproblematiken till följd av rådande anställningsstopp inom Region Skåne. Det finns även skäl att fortsätta dialogen med nationella aktörer, eftersom MAX IV, ESS och internationella forskningsanläggningar inte är en angelägenhet enbart för Skånes och Blekinges näringsliv. Att sätta samman ett konkurrenskraftigt konsortium för att lägga anbud internationellt kräver att relevanta företag i Sverige får möjlighet att medverka, oavsett var i landet de är lokaliserade. Det finns även uppenbara behov av att komplettera de i en internationell jämförelse begränsade svenska resurserna avseende så kallade så kallade "Industrial

Liaison Officers” (ILO). Då finns det skäl att ta tillvara det engagemang och det erbjudande som idag finns från Sydsverige vid beslut om lokalisering av en sådan funktion.

2.2 Innovation

2.2.1 Inledning

Frågan om innovation har blivit allt mer uppmärksammas under senare år. Som en konsekvens av detta etablerades under 2000 den nationella myndigheten VINNOVA, Verket för Innovationssystem, som sedan dess ytterligare bidragit till att öka intresset för frågan genom olika programsatsningar. Sverige har sedan 2010 en nationell innovationsstrategi för tjänstesektorn och på senare år har regionerna från både nationell och EU-nivå uppmanats att ta fram regionala innovationsstrategier.

Inom näringsdepartementet pågår ett arbete med att i bred dialog utveckla en nationell innovationsstrategi för Sverige, som kommer att lanseras under 2012. Där konstaterar man att begreppet innovation har utvecklats till att omfatta mer än enbart teknik och produktidéer. Man lyfter bl.a. fram utvecklingen av tjänster, relationer med kunder och med leverantörer, försäljningskanaler, affärsmodeller, organisation och ledarskap, liksom metodkompetens. På motsvarande sätt har även EU under senare år alltmer betonat betydelsen av tjänsteinnovation och så kallade sociala innovationer.

Implicit i detta ligger att innovationer sällan sker inom enskilda organisationer. Med ökad komplexitet och högre kostnader i innovationsprocesserna blir det allt svårare att behålla all nödvändig kompetens internt och innovationer sker allt oftare i samverkan mellan olika typer av aktörer i så kallade innovationssystem, på regional, nationell eller internationell nivå. Under senare år har en rad olika begrepp använts för att definiera dessa samverkanskonstellationer; triple helix, innovation eco-systems, innovation platforms, innovative cluster, osv. Man har även i ökad utsträckning börjat tala om att inkludera användare (user driven innovation) och civilsamhället (social innovation). Idag argumenterar exempelvis EU för användningen av ett ”quadruple helix”-perspektiv i utveckling i regionala forsknings- och innovationsstrategier för smart specialisering (RIS3). I detta ligger betydelsen av att integrera inte bara näringsliv, forskning och offentlig sektor, utan även just civilsamhället, i innovationsprocesserna.

Sverige har under de senaste decennierna drivit en lång rad olika program och insatser för att stimulera samverkan mellan olika aktörer och sektorer, exempelvis i nätverk, kluster och innovationssystem. Tolkningarna av begreppen varierar, men gemensamt för samtliga är fokus på att skapa organisations- och sektorsöverskridande samarbeten i syfte att bidra till innovation och konkurrenskraft. I Skåne har man under ett antal år stöttat

utveckling av så kallade klusterinitiativ, men under senare år har man övergått till att diskutera samverkan i termer av öppna innovationsarenor (open innovation platforms).

Skåne har varit en av pilotregionerna för arbetet med utveckling av regionala innovationsstrategier. Under 2011 presenterades *Internationell innovationsstrategi för Skåne 2012-2020*, som utvecklats i samverkan med nationella myndigheter och skånska aktörer från flera sektorer. I strategin, som bygger på ett omfattande kunskapsunderlag och en bred dialog, lyfter man fram vikten av att utveckla kunskapsbaserade öppna innovationsarenor inom exempelvis materialvetenskap, livsmedel, media, mobil kommunikation, turism, logistik, förpackning, cleantech, city training och life science. Strategin är förankrad och ägs formellt av Forsknings och innovationsrådet (FIRS) och Soundingboard Innovation i Skåne (SIS)¹⁰. I det fortsatta utvecklingsarbetet lyfter man inledningsvis fram två prioriterade områden; personlig hälsa och hållbara städer.

2.2.2 Aktiviteter inom TITA

Arbetet med att ta fram Skånes innovationsstrategi leddes av Region Skåne, som även varit ansvariga för delprojekt *TI5 ESS och MAX IV som innovationskraft för näringslivet*. Detta är det delprojekt inom TITA som har haft tydligast koppling mot innovationsfrågor. Inom ramen för delprojektet har ett antal olika aktiviteter genomförts¹¹

- Kunskapsinsamling genom intervjuer med representanter för etablerade kluster och innovationsarenor
- Kartläggning av ett tiotal nätverk inom materialteknik och en inledande sammanställning av ett 100-tal företag i Skandinavien (Sverige, Danmark och Finland) med inriktning på material, tillverkning, användning och forskning, som kan komma att vara intresserade av ESS och MAX IV i framtiden
- En undersökning, i samarbete med delprojekt *TI4 Uppdatera och förankra visionen*, av ungdomars uppfattning av vetenskap, som presenterades i en rapport "Snapshots of Science" samt i en utställning med samma namn
- Ett PM om ljus som en samlande idé
- Delaktiga i undersökningen *Industrins framtida användning av ESS och MAX IV*, som genomförts av Oxford Research på uppdrag av fler delprojekt inom TITA.
- Studiebesök vid anläggningar i Grenoble (Minatec, ILL och ESRF) i samverkan med projektet Nano-Connect Scandinativ, samt till Oak Ridge

¹⁰FIRS/SIS (2011) Internationell innovationsstrategi för Skåne 2012-2020,

¹¹Slutrapport TI5 ESS and MAX IV som innovationskraft för näringslivet

National laboratory (ORNL) och Bostons life science-kluster i samverkan med projektet ÖMIC.

- Genomförande av tre så kallade framsynsgillen och en workshop med deltagare från TITA-projektets partners, i samverkan med delprojektet TI4

I analysen av Oxford Research konstateras att synkrotron- och spallationsanläggningar av ESS och MAX IVs typ i första hand utnyttjas av forskare för grundforskning. Forskningsområdena är komplexa och traditionen avseende näringslivssamverkan är ofta svag. Med utgångspunkt i en rapport från VINNOVA menar man att det finns likheter med nanoområdet, som innebär att antalet industriella användare av tekniken är begränsad och att nyttiggörande troligen i hög grad kommer att ske genom forskarna. Det finns därför skäl att överväga möjligheten att stödja forskare i kommersialiseringsfasen, för att på så sätt bidra till spridning av resultat och innovationer, exempelvis genom företagsetableringar, licensiering eller andra mekanismer. För enskilda företag är det dessutom kostsamt att använda anläggningarna och att hålla sig med egen kompetens inom forskningsområdet, varför det troligen kommer att finnas behov av stödfunktioner för att bistå företag och andra aktörer i användningen av anläggningarna.

Etablering av en ”Öppen innovationsarena”

I april 2012 påbörjades arbetet med att etablera en ”Öppen innovationsarena” inom materialvetenskap med utgångspunkt i etableringarna av ESS och MAX IV. En grupp bestående av representanter för näringsliv, akademi, anläggningarna och det offentliga kommer att etableras. En styrelseordförande från näringslivet har utsetts och Region Skåne kommer att erbjuda en sekretariatsfunktion under utvecklingsfasen. Ambitionen är att arenan ska fungera som ett komplement till forskningsagendan kring anläggningarna och skapa en internationell innovationsmiljö för affärer och tillväxt. En viktig uppgift i inledningsfasen är att involvera en större del av näringslivet, eftersom ambitionen är att arenan på sikt skall vara näringslivsdriven.

Nationell dialog

Som ett resultat av delprojektet har Region Skåne även påbörjat en nationell dialog om att etablera en nationell nod för forskning och innovation inom området materialvetenskap i Skåne. Ett seminarium på detta tema genomfördes under Almedalsveckan, med representanter för bl.a. VINNOVA, IVA och Lunds universitet. Region Skåne har uttryckt intresse för att ta värdskapet för en sådan satsning och påbörjat planeringen av en fortsatt förankringsprocess.

2.2.3 Resultat/nytta

I den inledande fasen av TITA-projektet diskuterades möjligheten att etablera ett klusterinitiativ inom materialvetenskap. Med hänvisning till genomförda

aktiviteter och analyser/diskussioner i den Executive Group som etablerats inom delprojektet har fokus istället blivit på etableringen av en så kallad "Öppen innovationsarena". Utöver de företag som medverkat i den exekutiva gruppen så har antalet deltagare från näringslivet hittills varit begränsat, men ett ökande intresse för satsningarna har uttrycks i dialoger med ledande personer i företag och regionala klusterinitiativen, exempelvis Packbridge och Mobile Heights.

Ambitionen om en öppen innovationsarena inom materialvetenskap har presenterats för Forsknings- och Innovationsrådet i Skåne (FIRS) och Soundingboard i Skåne (SIS) som ett tredje prioriteringsområde, tillsammans med personlig hälsa och hållbara städer. Detta ligger väl i linje med EU:s riktlinjer om regionala forsknings- och innovationsstrategier för smart specialisering (RIS3), som troligen kommer att utgöra ett villkor för finansiering genom de nya strukturfondsprogrammen 2014-2020. I vilken utsträckning detta arbete kommer att ge resultat i form av ökad innovation är däremot för tidigt att uttala sig om.

Flera av kommunerna som ingår i TITA:s partnerskap har hittills varit kritiska till förankringsprocessen inom TI5. Man har upplevt att det varit svårt att få inblick i vad som skett och ser inga konkreta effekter av delprojektet. Ett av skälen kan vara att flertalet diskussioner och analyser av frågan har skett i den Executive Group som tillsatts, medan arbetsgruppen – med parternas representanter - främst medverkat i allmänna informationsinsatser som gillen och workshops. De aktiviteter som i huvudsak arrangerats i samverkan med delprojektet *TI4 Uppdatera och förankra den befintliga visionen* har ofta upplevts som inspirerande och intressanta, men deltagandet har varit relativt lågt.

Lennart Svensson, ansvarig för innovationsfrågor vid Region Skåne, menar att arbetet inom TI5 har haft ett delvis annat tidsperspektiv än vissa andra delprojekt inom TITA. Projektet har fokuserat på långsiktiga effekter i form av internationell innovationskraft, snarare än kortsiktig nytta för kommunerna och det befintliga näringslivet i regionen. Däremot menar han att delprojektet bidragit till att påbörja en förankringsprocess, i syfte att identifiera relevanta aktörer på olika nivåer och skapa intresse för utvecklingen av en tredje innovationsarena i Skåne. Detta arbete kommer drivas vidare med stöd från linjeorganisationen inom Region Skåne. Någon specifikation av vilka funktioner som kommer att ligga inom ramen för arenan finns ännu inte, men det finns en uttalad ambition att bygga vidare på erfarenheter från tidigare etableringar av såväl arenor som klusterinitiativ.

2.2.4 Följeforskarnas reflektioner

Det har framkommit viss kritik från parterna i projektet avseende arbetet med innovationsfrågor, som framför allt bedrivits inom delprojektet TI5 och haft ett

uttalat fokus mot materialvetenskap. Flera kommuner upplever att involveringen har varit begränsad, även om de gemensamma aktiviteterna i arbetsgruppen varit intressanta. Detta kan eventuellt förklaras av att merparten av diskussionerna och det löpande förankringsarbetet avseende etableringen av en öppen innovationsarena inom materialvetenskap har skett i andra forum, främst inom en så kallad ”Executive Group”.

Det kanske heller inte finns anledning att förvänta sig ett stort *engagemang från kommunerna* i denna fråga, som i första hand berör innovationsaktiviteter med koppling till framtida användningen av anläggningarna och deras resultat. I tidigare studier har man konstaterat att användarna av MAX-Lab framför allt återfinns i Danmark, varför det finns skäl att anta att antalet potentiella användare i regionens kommuner är begränsat. Dessutom kommer det att dröja innan näringslivet kan börja använda sig av anläggningarnas resurser, vilket innebär att eventuella resultat inte kan ses förrän om en längre period.

Däremot kan man tänka sig att man inom projektet hade kunnat bredda diskussionen till att även inkludera *andra typer av innovationer* i befintligt näringsliv. Det skulle exempelvis gälla utveckling i samband med leveranser i konstruktionsfasen. Som framkom i den tidigare refererade enkäten så upplever ett antal företag att arbetet med TITA har bidragit till att man påbörjat visst arbete för att utveckla nya produkter, tjänster eller organisationsprocesser.

Man kan även fråga sig om det inom ramen för projektet hade varit möjligt att ytterligare *bredda delaktigheten* bland aktörer utanför den exekutiva gruppen, för att säkra deltagande och förankring i alla de sektorer som berörs av den framtida öppna innovationsarenan? En viktig funktion för arenan är att skapa mötesplatser mellan aktörer från olika sektorer; offentliga aktörer, akademi och näringsliv. Samtidigt har delaktigheten från näringsliv och akademi hittills varit begränsat till ett fåtal engagerade personer. En bredare förankring blir därför en viktig uppgift i det fortsatta arbetet med etableringen av en ”Öppen innovationsarena”.

En utmaning inför framtiden gäller *förankring inom näringslivet*, eftersom det finns en uttalad ambition om att arenan på sikt skall vara näringslivsdriven. Detta bör diskuteras närmare och erfarenheter från andra liknande arenor inhämtas. I de öppna innovationsarenor som etablerats i Västra Götaland, exempelvis Lindholmen Science Park och Innovatum, har regionala och nationella offentliga aktörer en viktig roll vad gäller såväl basfinansiering som finansiering av diverse projektsatsningar. Man kan därför fråga sig om det över huvud taget är realistiskt att förvänta sig en helt näringslivsfinansierad arena?

Det finns även anledning att överväga hur man skall närma sig företag som idag inte arbetar inom vad de själva upplever som ”materialvetenskap”. Internationella studier visar att exempelvis life science-företag är viktiga användare av liknande anläggningar och man kan även tänka sig användare

inom andra branscher. För att närma sig dessa är det viktigt att *utveckla ett språkbruk* som gör att företagen känner sig berörda, vilket inte nödvändigtvis är fallet vid användning av begreppet "materialvetenskap".

En annan utmaning gäller den framtida *delaktigheten från akademien och andra kunskapsleverantörer*. Diskussionen tycks hittills i huvudsak ha fokuserat på frågor om hur man kan utveckla och koppla forskning inom materialvetenskap till anläggningarna. Samtidigt finns det goda förutsättningar för aktörer i regionen att erbjuda kompletterande forskning, kunskapsinsatser och utbildningar till framtida användare av anläggningarna och dess resultat. Det finns därför skäl att bredda involveringen även bland akademi och kunskapsleverantörer för att säkra en dialog med såväl forskning som utbildning inom ramen för det fortsatta arbetet.

Ett viktigt område för gemensamma insatser inom många företagsgrupperingar, klusterinitiativ eller samverkansplattformar i Sverige är *kompetensförsörjning*. Detta är något som framkommit i de nationella program för utveckling av innovationssystem och kluster som genomförts under den senaste 10-årsperioden. Ett av argumenten bakom detta är att kompetensförsörjningsproblematiken är gemensam för många företag, speciellt mindre företag, och relativt konkurrensneutral. För att säkra den långsiktiga kompetensförsörjningen har många företag engagerat sig i en rad olika typer av aktiviteter, t.ex.:

- Att locka kompetens från andra regioner eller länder genom att skapa en attraktiv miljö, bl.a. genom att erbjuda nätverksaktiviteter och sociala mötesplatser
- Säkra att befintlig kompetens blir kvar i regionen genom att underlätta matchning mellan kompetens och efterfrågan i näringslivet, exempelvis i lågkonjunktur
- Koordinera samarbetet mellan kunskapsleverantörer och näringsliv för att säkra en överensstämmelse mellan utbud och efterfrågan på olika utbildningar på olika nivåer (vid gymnasier, yrkeshögskolor, universitet och högskolor)
- Säkerställa relevanta utbildningar genom att företagen bl.a. erbjudit elever och studenter möjligheter till praktik, eller medverkat som gästföreläsare och i programråd
- Underlätta rekrytering till relevanta utbildningar genom att öka kunskapen och nyfikenheten hos unga, t.ex. genom att besöka skolor, medverka i etableringen av mötesplatser för både unga och gamla

Dessa är aktiviteter som med fördel kan diskuteras inom det fortsatta arbetet med att etablera av en öppen innovationsarena. En annan fråga gäller vem som kan ta långsiktigt ansvar för etablering av en eventuell *stödfunktion för användare av anläggningarna och kommersialisering* av resultat från forskning

i anslutning till anläggningarna. En möjlighet som framförts är att ansvaret för detta kan ligga på Lunds universitet, exempelvis inom innovationskontoret LUIS. Samtidigt är det viktigt att frågan inte tappas bort, eftersom den kan vara väsentlig för möjligheterna att skapa framtida effekter i form av innovation, nyetableringar och nyttiggörande av forskningsresultat i nya eller befintliga företag.

Det kommer även att finnas ett behov av omfattande *diskussioner och förhandlingar* för att lösa praktiska frågor som uppstår avseende framför allt ESS, där det delade ägande mellan flera nationer innebär att anläggningarna själva har begränsade möjligheter att involvera sig i det regionala utvecklingsarbetet. Det kommer dessutom att finnas uttalade krav på en rättvis fördelning av resultat mellan delägarna inom ramen för reglerna om ”juste retour”.

Avslutningsvis är det viktigt att, liksom i den tidigare diskussionen om en ”Industriell plattform”, dels lösa rekryteringsproblematiken, dels fortsätta förankringsarbetet mot den *nationella nivån*. Det är knappast realistiskt att etablera en regional arena inom ett internationellt forskningsområde som materialvetenskap. Däremot finns det även här skäl att utnyttja den regionala mobilisering som påbörjats inom ramen för TITA-projektet.

2.3 Marknadsföring

2.3.1 Inledning

Marknadsföring innebär olika typer av insatser för att öka kännedom och intresse kring en företeelse. I samband med etableringarna av stora internationella forskningsanläggningar som ESS och MAX IV kan syftet vara att attrahera kompetens, att stimulera investeringar och etableringar i anläggningarnas närhet, att öka intresset för anläggningarnas utrustning bland potentiella användare eller att informera om möjligheten att leverera varor och tjänster i konstruktions- eller driftfasen.

Kommunikation är nära kopplat till marknadsföring och en avgörande del i ett stort regionalt utvecklingsprojekt som TITA är ett exempel på. I TITA-projektet handlar det till stor del om att kommunicera anläggningarnas betydelse för regionen till olika aktörer och att skapa samverkan och samsyn kring på vilket sätt anläggningarna kan komma att få största möjliga nytta för regionen men också för Sverige som helhet. Förenklat handlar kommunikation om att föra en dialog med berörda aktörer; i det här fallet handlar det om alltifrån kommuner, företag och universitet i den egna regionen, till

myndigheter och departement, företag och aktörer i andra delar av landet internationellt.

I det här avsnittet fokuseras inte bara på marknadsföring utan även frågan om kommunikation. Det innebär att de kommentarer och reflektioner som ges inte enbart berör delprojekt TI2, som specifikt fokuserat på marknadsföring och de två delprojekten TI1 Mottagarorganisation och TA1 Markregister, som syftar till att utveckla verktyg för marknadsföring, utan även TITA-projektet som helhet.

Marknadsföring och attraktivitet

När det gäller att marknadsföra en region för att locka till sig personer med spetskompetens eller annan kompetens är det, förutom fokus på möjligheter till arbete och företagsetablering även viktigt att lyfta fram ”mjuka” faktorer som kan kopplas till livskvalitet och levnadsförhållanden. Det handlar t.ex. om goda levnadsmiljöer, om tillgång till olika typer av bostäder för personer och familjer med olika behov och önskemål, tillgång till skolor och barnomsorg och goda kommunikationer. Det handlar också om att marknadsföra kultur- och fritidsmöjligheter i regionen.¹²

Enligt OECD:s analys av Skåne¹³ har regionen goda utvecklingsmöjligheter, med en ung befolkning, en stark innovationsstruktur, ren miljö och närhet till natur. Den geografiska placeringen, framtidstro, innovationskraft och ett ambitiöst hållbarhetsarbete är styrkor som bör tas tillvara. För att nå dit vill Region Skåne marknadsföra regionen som en hälsosam plats att bo och arbeta i, eller att besöka. När det gäller Blekinge så visar en analys genomförd av OECD (analysen omfattar Blekinge och Småland) att även där finns goda förutsättningar för ett gott liv vid sidan av arbete och karriär men att det gäller att lyfta fram och marknadsföra dessa kvaliteter på ett bra sätt.¹⁴

Tillgången till attraktiva bostäder och pendlingsmöjligheter blir viktiga faktorer för att kunna locka nya invånare som kan bidra till dynamiken i ekonomin. Dessa förutsättningar påverkar även möjligheten att få anställda vid ESS och MAX IV att bosätta sig i regionen, istället för att t.ex. att bosätta sig i Köpenhamnsregionen och pendla över Öresund till anläggningarna. Idag konkurrerar många regioner om den högutbildade arbetskraften och därför är det viktigt att ha en bredd i marknadsföringen där man inte bara fokuserar på

¹² Talanger, spetskompetens och investeringar, En studie av tre internationella regioner. Länsstyrelsen i Stockholms län, Rapport 2011:27

¹³ OECD (2012), OECD Territorial Reviews, Skåne, Sweden 2012, OECD Publishing

¹⁴ OECD (2012), OECD Territorial Reviews, Småland-Blekinge, Sweden 2012, OECD Publishing

karriärmöjligheter utan även på övriga faktorer. Erfarenheter visar också att det är helt centralt att underlätta för medföljande partners att hitta arbete i regionen, något som också lyfts fram i TITA-projektet.

Vidare är det viktigt att understryka att det inte heller bara handlar om att locka t.ex. forskare eller personer med spetskompetens utan även om att ha tillgång till en bred kompetensbas för att säkerställa tillgången till kompetens inom alla branscher som finns eller kommer att finnas i regionen.

2.3.2 Aktiviteter inom TITA

De två delprojekten TI1 Mottagarorganisation och TI2 Marknadsföring, där Invest in Skåne haft projektledaransvar, har fokus på internationell marknadsföring, i syfte att locka individer, företag och investerare till regionen. TA2 Markregister ska fungera som ett verktyg i framför allt den internationella marknadsföringen men är också tänkt som stöd i den lokala och regionala planeringen. Även i ett antal av de övriga delprojekten har det funnits inslag av marknadsföring, t.ex. TI6 och TA3. Dessutom har TITA-projektet som helhet och dess delprojekt enbart genom sina aktiviteter, exempelvis seminarier och nyhetsbrev, bidragit till att sprida information om anläggningarna och därigenom haft en viktig indirekt roll i den regionala marknadsföringen och kommunikationen.

Exempel på aktiviteter inom TI1 och TI2 som syftar till att utveckla och genomföra marknadsföringsinsatser:

- Utveckling och driftsättning av en webbportal med mottagarinformation och berättelser från tidigare inflyttade företag och privatpersoner, www.movingtosouthernsweden.com
- Studieresa till Hamburg i oktober 2010 för att studera deras mottagarorganisation och marknadsföring. I studieresan deltog förutom representanter för Invest in Skåne och Region Skåne även representanter för Malmö högskola, Lunds universitet, ESS och ett antal kommuner i Skåne.
- Studieresa till forskningsanläggningarna J-parc och Spring-8 i Japan för att studera deras marknadsföringsarbete. I studieresan deltog representanter för Invest in Skåne, Lunds universitet, ESS och Max Lab.
- Marknadsföring av möjligheterna kring ESS och Max IV på MIPIM (internationell bygg- och fastighetsmässa) i Cannes, Frankrike, våren 2011
- Kartläggning av olika typer av mottagarorganisationer och webbportaler i andra städer/regioner

Exempel på aktiviteter inom andra delprojekt och övergripande för hela TITA-projektet som syftar till att utveckla genomföra marknadsföringsinsatser:

- Presentationsmaterial med information om anläggningarna som riktar sig till små- och medelstora företag i Skåne och Blekinge (TI6: *ESS/Max IV som tillväxtmotor för näringslivet*)
- Underlagsrapport "Vem flyttar till Skåne som en effekt av ESS/Max IV-etableringen (TA1: *Samhällsplanering och transportinfrastruktur*)
- Framtagande av "TITA-filmen" om hur Skåne ska bli Europas mest innovativa region 2020 och vilka effekter etableringen av anläggningarna har på Skåne och Öresundsregionen (övergripande)

2.3.3 Resultat/nytta

Marknadsföring och kommunikation gentemot olika nivåer/målgrupper

Marknadsföringen inom TITA har främst varit inriktad på internationella investerare, forskningsinstitutioner och forskare. Det har gjorts en rad insatser för internationell marknadsföring, t.ex. medverkan på internationella mässor, mottagande av utländska delegationer och produktion av olika typer av marknadsföringsmaterial. Mottagarportalen (TI1) är ett viktigt verktyg i den internationella marknadsföringen och här har kommunerna, men också nationella myndigheter som Skatteverket, spelat en viktig roll när det gäller den att välja ut och formulera den information som ska finnas med på portalen. Även Markregister (TA2) kan få betydelse i marknadsföring av regionen, men är helt beroende av att den framtida driften kan förankras i den kommunala planeringsverksamheten.

Parterna i projektet har dock i viss utsträckning förväntat sig att det skulle handla om marknadsföring och kommunikation avseende anläggningarna riktad till en bredare målgrupp, d.v.s. inte bara internationella investerare utan även aktörer lokalt, regionalt och nationellt. Samtidigt tycks de många seminarier, nyhetsbrev och andra informationsinsatser som genomförts inom TITA-projektet och dess olika delprojekt ha bidragit till att öka kännedomen om anläggningarna inom regionen. När det gäller marknadsföring i syfte att öka den generella kunskapen om anläggningarna i andra delar av landet så har den däremot varit begränsad. Vissa inslag i media har genererats, men kommunikationsfunktionen i projektet har varit begränsad och i huvudsakligen haft i uppgift att bistå projektet internt.

Projektet som helhet har heller inte haft något uttalat syfte eller resurser att kommunicera gentemot nationella myndigheter och departement. Det har däremot under projektets gång gjorts satsningar på att göra departementet och nationella myndigheter uppmärksamma på möjligheter men också utmaningar i relation till forskningsanläggningarna. TITA-projektet anordnade också ett

seminarium på Almedalsveckan där representanter för Närings- och Utbildningsdepartementen deltog tillsammans med regionstyrelsens ordförande i Skåne, Pia Kinhult samt representanter för Vetenskapsrådet och ESS. Trots vissa satsningar så har forskningsanläggningarnas potential ännu väckt begränsad uppmärksamhet på nationell nivå.

Skillnader mellan olika kommuner

Resultaten och nyttan av marknadsföringsinsatserna i TITA-projektet varierar mellan olika kommuntyper. I framförallt Lund tycks nyttan ha varit mer begränsad, beror på att Lund redan var långt framme och arbetade aktivt med marknadsföringen i början av TITA-projektet. I intervjuer framgår det att Lund har väletablerade samarbeten och kanaler till anläggningarna och kommer att fortsätta utveckla dessa oberoende vad som sker med de resultat som TITA-projektet genererar. I intervjuer framkommer det att för mindre kommuner har deltagandet i TITA-projektet medfört att man blivit mer medveten om behovet av att ha en beredskap och en organisation för att vara med när det gäller utvecklingen kring forskningsanläggningarna men också för andra liknande satsningar. Ett exempel är Östra Göinge kommun i nordöstra Skåne. Närheten till Älmhult i Småland och satsningar kring IKEA har gjort att man börjat vända sig mer norrut, för att försöka dra nytta av utvecklingen där. Då har lärdomarna från kommunens engagemang i TITA-projektet i någon mån bidragit till att man har en bättre beredskap för att engagera sig i utvecklingen i Älmhult.

Det framkommer i intervjuer att deltagande i TITA-projektet har bidragit till att mer aktivt arbeta med att profilera den egna kommunen, framför allt som bostadsort. Många kommuner, särskilt de som ligger på dagspendlingsavstånd från Lund, lyfter sina kvaliteter när det gäller boende, fritidsutbud, skolor etc. Betydelsen av tillgången till information på engelska även på kommunernas hemsidor är också något som har lyfts fram i projektet.

Offentliga vs. privata initiativ när det gäller marknadsföring

Mottagarportalen (TI1) och markregistret (TA2) som utvecklats inom ramen för TITA är två exempel på instrument som ska användas i marknadsföringen av anläggningarna och regionen internationellt. Syftet med mottagarportalen är att tillhandahålla samlad och lättillgänglig information om regionen till anställda på utländska företag och forskare som vill etablera sig i regionen som en följd av anläggningarna. En uttalad ambition i delprojektet har varit att inte konkurrera med befintliga relocationfirmor som säljer tjänster till företag som rekryterar utländsk personal för att dessa personer ska få hjälp att etablera sig i regionen. Det framkommer i en intervju att denna ambition kan ifrågasättas eftersom det finns personer, t.ex. enskilda forskare, som behöver hjälp och stöd med etablering men som inte har råd att anlita en relocationfirma och/eller kunskap om att den möjligheten finns. Det är därför viktigt att offentliga

aktörer tillhandahåller information och stöd så att även mindre resursstarka grupper kan få tillgång till den.

2.3.4 Reflektioner från följeforskarna

TITA-projektets kommunikationsinsatser har främst legat på information till regionala aktörer och internationell marknadsföring. Uppdraget i delprojekt TI2 om marknadsföring gällde främst insatser mot internationell kompetens och investerare, inte mot den nationella nivån eller gentemot andra regioner i Sverige. Invest in Skåne är projektägare för TI2 och i stor utsträckning har det som genomförts i delprojektet varit en del av Invest in Skånes löpande uppdrag att attrahera *internationella* investerare till regionen. Det har varit en fördel eftersom man har kunnat dra nytta av erfarenheter, aktiviteter och insatser i Invest in Skånes ordinarie verksamhet och på så sätt få en större utväxling på marknadsföringen.

Det är dock viktigt att understryka att det från parternas sida delvis fanns förväntningar på att projektet som helhet även skulle fokusera på bredare marknadsföring, t.ex. gentemot underleverantörer, forskare och andra forskningsinstitutioner i andra delar av Sverige. I projektansökan till Tillväxtverket står följande under TI2 Marknadsföring:

”Regionen och anläggningarna ska marknadsföras mot potentiella underleverantörer till anläggningarna samt några av de största/viktigaste företagen/institutionerna/universiteten i världen.”

Tillväxtverket, Beslut om stöd från regionala utvecklingsfonden, 2010-06-10

Formuleringen i ansökan är alltså ”marknadsföras mot potentiella underleverantörer” men det är där inte specificerat att det handlar om internationell marknadsföring. I den fördjupade kompletterade projektbeskrivningen från februari 2011 står det dock mer specificerat att målgruppen för TI2 är ”potentiella utländska leverantörer till de bägge anläggningarna”. Formuleringen i ansökan till Tillväxtverket kan ändå ha bidragit till att förklara förväntningarna från parternas sida avseende bredare marknadsföringsinsatser.

I andra delprojekt, bland annat TI3, TI4 och TI6, har man arbetat med information mot olika aktörer i *Skåne och Blekinge*. Däremot har det inte funnits ett uttalat uppdrag i projektet att arbeta mot aktörer i andra delar av landet. TITA-projektet borde kanske ha haft mer resurser för marknadsföring och kommunikation med bredare fokus, d.v.s. inte bara på internationell

marknadsföring och i viss mån gentemot den egna regionen, utan också gentemot andra delar av Sverige och gentemot nationella myndigheter och departementet. Potentiella underleverantörer och forskare med den kompetens som efterfrågas av anläggningarna kan naturligtvis återfinnas i andra delar av landet. Frågan om att se marknadsföring i ett bredare perspektiv blir särskilt viktig att ta med sig i det arbete som görs som uppföljning av TITA-projektet.

Särskilda många mindre kommuner har upplevt det som positivt att delta i delprojekt TI2 Marknadsföring. Det har framför allt varit ett sätt för dem att bli mer medvetna om värdet av att ha en beredskap vid den här typen av satsningar och att det också finns goda möjligheter att marknadsföra sig som bostadsort men också för företagsetableringar. Samtidigt så har små kommuner ofta begränsad kapacitet och resurser att fokusera på den här typen av mer långsiktiga satsningar, eftersom andra mer praktiska och dagsaktuella frågor måste lösas först. Större kommuner, och framför allt Lund, tycks ser en något mindre nytta med den här typen av regionövergripande projekt, framför allt på grund av att man var långt framme redan innan TITA-projektet. Det har också varit vissa frågetecken kring varför man inte i högre grad använt befintlig kunskap i regionens multinationella företag om hur man lockar/behåller kompetens (t.ex. i uppbyggandet av TI1 Mottagarportalen).

Det har framkommit i intervjuer att när det gäller marknadsföring så skulle man ha behövt bygga upp en tydligare, och framför allt mer gemensam, bild av regionen i relation till ESS och MAX IV som man vill förmedla. Utmaningen har varit att ingen aktör riktigt har haft ett tydligt mandat att formulera en sådan bild och marknadsföra den. Det är många olika aktörer involverade med sina egna bilder av regionen och dessa har man inte riktigt lyckats sammanföra till en gemensam bild.

En annan viktig aspekt på marknadsföring är frågan om extern kontra intern kommunikation. För att på ett framgångsrikt sätt kunna marknadsföra regionen och de stora möjligheter som finns och kommer att finnas i regionen tack vare forskningsanläggningarna så måste man också arbeta med den självbild som finns i regionen. Där är det viktigt att även fokusera på medborgarna i Skåne och Blekinge. Vägen till att kunna marknadsföra och ge en positiv bild av regionen utåt är att det finns en god självbild!

Kapitel 3. TITA:s arbete för regional utveckling, samhällsplanering och transportinfrastruktur

I detta kapitel redovisas en analys av de aktiviteter i TITA som haft en direkt koppling till kompetensområdet Regional utveckling, samhällsplanering och transportinfrastruktur. I hög grad är detta kopplat till de aktiviteter som genomförts inom TA-delen av projektet, som fokuserat på Tillgänglighet och Attraktivitet. Denna del omfattar delprojekten TA 1 Samhällsplanering och transportinfrastruktur, TA 2 Markregister Syd samt TA 3 Kompetensförsörjning. Inom TI (Tillväxt och Innovation) har delprojekten TI 3 Mötesplats Lund NE och TI 4 Förankring av den existerande visionen högst relevans. Det är i första hand dessa fem av de totalt nio delprojekten som vi kommer att relatera till i denna text. Då hela TITA-projektet syftar till regional utveckling hade samtliga delprojekt kunnat omfattas men vi har i denna avrapportering gjort uppdelningen att de delprojekt som mer direkt är inriktat på Näringslivsutveckling, innovation och marknadsföring i denna rapportomgång behandlas separat (se kapitel 2). Däremot behandlas även aspekter av företagsetableringar i någon mån även i detta kapitel.

Syftet för TA som helhet är att stärka tillgängligheten och attraktiviteten i regionen för att möjliggöra maximal sysselsättningseffekt som en konsekvens av effekterna av ESS och MAX IV, och att ta fram fördjupade analyser kring hur olika aktörer kan ta tillvara på tillväxteffekterna av ESS och MAX IV och att sprida kunskap om vad som måste göras. Utgångspunkten är alltså att skapa förutsättningar i regionen för att generera positiva synergieffekter av anläggningarnas etablering och att regionens aktörer måste vara delaktiga i det arbetet för att det ska lyckas.

Vi har valt att diskutera samhällsplanering, transportinfrastruktur och regional utveckling var för sig i avsnitt 3.1-3.3 nedan, i den ordningen. Argument finns för att det är frågor som är så starkt sammankopplade att en separering inte är meningsfull. Att vi ändå valt denna uppdelning är för att ha möjlighet att diskutera närmare kring vad som gjorts med bäring på vart och ett av de respektive områdena och deras koppling till TITA:s övergripande mål¹⁵.

¹⁵ Samtliga TITA-interna material och rapporter som hänvisas till i texten finns tillgängliga på projektets hemsida www.essmax4tita.se.

3.1 Samhällsplanering

-Tänk också samhällsplanering. För vi vill ha kvar de här forskarna, vi vill bygga industrier och annat även efter att anläggningarna är igång 2019. Så tänk samhällsplanering och miljö och andra aspekter som ligger utanför de här fysiska byggnaderna och den teknik som hör till dem. Då kan vi långsiktigt bygga välfärd i landet.

Håkan Ekengren (C) statssekreterare Näringsdepartementet på seminarium om anläggningarna och utvecklingspotentialen i Almedalen 2012

3.1.1 Inledning

Samhällsplanering är ett brett begrepp som generellt avser utformningen av det framtida samhället. I det inbegrips såväl fysiska, sociala och ekonomiska aspekter på samhällsutvecklingen. I den meningen kan alltså hela TITA-projektet sägas vara ett samhällsplaneringsprojekt.

Här kommer vi främst att fokusera på de aspekter av samhällsplanering som varit centrala i de delar som benämnts samhällsplanering i genomförandet av TITA-projektet, det vill säga den fysiska planeringens och fysiska utformningens betydelse för att skapa utveckling och attraktivitet. Mer konkret i TITA rör det sig främst om bostadsbyggande, stadsutveckling och möjligheten att skapa attraktivitet, såväl för enskilda som för företag. Transportinfrastrukturen, inklusive kollektivtrafik, är en viktig del i detta, och aspekter av detta behandlas i viss mån här samt i en mer fokuseras diskussion i 3.2.

Bebyggelsestruktur och övrig infrastruktur styrs till stor del av den kommunala planeringen. På strategisk nivå är de kommunala översiktsplanerna viktiga instrument att visa intentionerna med kommunens utveckling. Dessa kompletteras på kommunal nivå med andra strategiska program och planer och i genomförandedet fastslås bebyggelsens utformning och innehåll i detaljplaner.

I Strukturbild för Skåne som koordineras på regional nivå är syftet att bättre samordna regionens utveckling, skapa en samsyn hos regionens aktörer och förutsättningar för långsiktigt hållbara och ändamålsenliga fysiska strukturer. Arbetet omfattar bland annat kommunernas översiktsplaner och relationen till den regionala utvecklingen. Centrala frågor är infrastruktur, bostäder, arbetsplatser, rekreation och grönstruktur. Genom detta kan också kommuner driva gemensamma frågor. På regional nivå finns också ett antal program med betydelse för den kommunala planeringen, men den slutgiltiga planläggningen har den enskilda kommunen (i princip) suverän rätt att bestämma om, i den mån man följer gällande lagstiftning och att planen inte har inverkan på

riksintressen, hälsa- och säkerhet, miljö kvalitetsnormer eller mellankommunala intressen, då länsstyrelsen kan ingripa.

För att den lagstadgade planeringen ska leda till fysiska resultat krävs dock att det finns ett intresse från privata aktörer (och i förekommande fall offentliga aktörer) att investera och bygga. Generellt kan vi säga att idag utarbetas inte detaljplaner innan det finns ett konkret förändringsanspråk och en eller flera intressenter för genomförande. Att samverka mellan offentliga och privata aktörer långsiktigt är alltså av vikt för att förverkliga program och planer. Samverkan krävs även mellan och inom de offentliga organen, det vill säga både en vertikal samverkan mellan olika sektorer en horisontell mellan olika förvaltningsnivåer är önskvärd.

Idag är hållbar utveckling ett övergripande mål för samhällsutvecklingen och speglar sig exempelvis i nationella initiativ som Delegationen för hållbara städer¹⁶. Stads- och samhällsplanering är utpekade i den nationella hållbarhetsstrategin som ett viktigt redskap att uppfylla de uppsatta målen och av de 16 nationella miljö kvalitetsmålen anses planeringen vara ett verktyg för att bidra till uppfyllandet av samtliga utom En giftfri miljö. På stads-/stadsdelsnivå är det idag idealet om den täta blandstaden med god kollektivtrafikförsörjning som ses som det bästa svaret på hållbarhetsutmaningen.

Bostäder, arbetsplatser och service/handel är centrala delar att behandla i samhällsplaneringen. Idag talas det ofta om att skapa attraktiva stadsmiljöer, bostadsområden och offentliga miljöer som ett sätt att attrahera besökare, företag och inte minst nya boende. De flesta kommuner prognostiserar en relativ stor ökning av invånare. Att aktivt arbeta med mötesplatser kan vara en strategi¹⁷. Det kan handla om att skapa eller förstärka platser för sociala möten. Det finns ingen helt enhetlig definition då mötesplatser kan ha olika funktion. Relativt ofta avser man att stärka offentliga platser och uppmuntra till möten mellan olika samhällsgrupper genom en tillgänglighet till dessa offentliga rum, och att skapa identitet och tillhörighet, samt motverka segregation. Det kan vara det centrala torget eller gångvägar i bostadsområdet eller en annan fysisk plats som står i fokus beroende på syftet. Att använda konst/konstnärer i gestaltandet eller i processen att hitta vad som skulle kunna skapa en bättre miljö är idag ett sätt som blivit allt vanligare, tillsammans med arkitektoniska

¹⁶ www.hallbarastader.gov.se

¹⁷ Se exempelvis Regionplanekontoret (2010) Mötesplatser i Stockholmsregionen. Rapport 2:2010 Stockholm läns landsting. Stockholm. Här finns mötesplatser i Malmö stad med som en fallstudie.

lösningar eller olika mobiliserande projekt¹⁸. Det kan också handla om att skapa mötesplatser för att främja kreativitet och utbyte mellan olika synsätt och erfarenheter. Utbildning är en annan viktig aspekt av att skapa socialt och ekonomiskt hållbar samhällsutveckling, och att skapa attraktivitet för företagsetableringar genom tillgången på högutbildade personer.

Sammantaget kan samhällsplanering sägas vara ett sätt att skapa framtida handlingsberedskap för att kunna möta förändringar och nya krav.

3.1.2 Aktiviteter inom TITA¹⁹

TA 1 Samhällsplanering och transportinfrastruktur har genomförts i nära samarbete med Strukturbild för Skåne, och de två verksamheterna delar huvudman. Ett antal underlagsrapporter har tagits fram, flera färdigställda under det senaste halvåret. Det innebär att man i arbetsgruppen kunnat diskutera de pågående konsultuppdragens resultat under vägen men inte i så hög grad de färdiga resultaten sammantaget och i relation till exempelvis den kommunala planeringen mer än för delresultaten. Vid arbetsgruppsmöten har delrapporteringar skett och i vissa fall har man haft workshops kring olika teman, kopplat till den egna kommunens eller organisationens förutsättningar.

Utifrån rapporten *Vem kommer till Skåne – som en effekt av ESS/MAX IV-etableringen* (Tyréns) identifierades sensommar/höst 2011 aktiviteter för att arbeta mot delprojektets mål. Det ledde bland annat till ett samarbete med TI 3 Mötesplats Lund NE kring möjligheten att skapa attraktiva orter i form av en gemensam workshop för arbetsgrupperna (Finns redovisat i broschyren *Attraktiva städer med mötesplatser och stråk*).

Man identifierade också ett behov att vidare undersöka förutsättningarna för bostadsbyggande i regionen, som redan idag har ett underskott bostäder, vilket resulterade i ett konsultuppdrag. (*Effekter på bostadsbyggandet i Skåne till följd av ESS och MAX IV*) Man har här bland annat utpekat behovet av tillfälliga bostadslösningar för dem som kommer att arbeta på anläggningarna,

¹⁸ Ett exempel är det pågående regeringsuppdraget till Statens konstråd, Boverket, Riksantikvarieämbetet och Arkitekturmuseet ”Samverkan om gestaltning av offentliga miljöer” där såväl mindre områden som skolgårdar som större stadsutvecklingsprojekt som H+ i Helsingborg finns med som pilotprojekt.
<http://www.statenskonstrad.se/se/Menu/Samarbeta/Samverkan-om-gestaltning-av-offentliga-miljoer>

¹⁹ I följande ges en kort resumé med exempel på de aktiviteter som genomförts i TITA:s delprojekt med bäring på samhällsplanering. För en mer fullständig bild hänvisas till projektets hemsida www.essmax4tita.se och de respektive delprojektens slutrapporter.

dvs i form av forskarhotell, hyreslägenheter, studentlägenheter då de flesta kommer en kortare period och inte heller har en ekonomi som möjliggör ett köp.

Rapporten *Livskraftiga orter som effekt av ESS och MAX IV* (FOJABarkitekter) ger en översikt över hur attraktiva miljöer för boende och företagsetablering kan skapas och exempel på strategier för ortsutveckling. Nyckelorden är stationsnära bebyggelse med god kollektivtrafik, att skapa mötesplatser och verka för tolerans och mångfald samt lyfta fram det unika i natur, kultur och landskap vid marknadsföringen av orten. Med koppling till regionens attraktivitet men även funktionalitet har en fördjupad utredning genomförts kring kongressverksamhet. En utredning om attraktivitet, internationell öppenhet och tolerans är även genomförd inom TA 1 (kommande).

Om TA 1 Samhällsplanering och transportinfrastruktur arbetat med frågor kring regionens utveckling och planering generellt för att stödja och ta tillvara effekterna av etableringen av anläggningarna så har TI 3 Mötesplats Lund NE, där Lunds kommun är ansvariga, verkat i området direkt i anslutning till anläggningarna för att där skapa mötesplatser, kreativa miljöer och ett besökscentrum. I ett tidigt skede gjordes en internationell översikt över tio internationella forskningsanläggningar och deras koppling till omgivande samhälle (*Co-LAB CITY*, SMOG studio) och en mini-konferens hölls i Simrishamn på temat Arkitektur, stadsplanering och kunskapsöverföring. En forskningsöversikt över teorier kring städernas attraktivitet genom platser och stråk har utförts (*Stadens möjligheter platser och stråk*, Olsson & Wikström). Under hösten 2011 genomfördes en workshop med studenter med temat kreativa platser. Vidare har en studie om forskningsmiljöers potential som mötesplatser gjorts (*Kreativa mötesplatser Lund NE/Brunnshög Oxford research*), i form av en intervjustudie med forskare i Lund och vid liknande anläggningar. Här blir det särskilt tydligt att behoven mellan olika personal/användarkategorier och om de kommer att besöka anläggningarna kortare eller längre tid ställer olika krav på närområdet, tillgången på service, rekreation och på tillgänglighet och boende. SWECO har på uppdrag tagit fram ett förslag med en hierarki av mötesplatser som fyller olika behov och integrerar grönstruktur i området. Parallellt under projektiden har delprojektet deltagit i diskussionen kring ett besökscentrum och tagit fram underlag för ett center som kan vara en regional/nationell målpunkt för besöksnäringen men även en mötesplats med forskarsamhället och ett sätt att sprida ökat intresse för naturvetenskap och teknik.

Den pilotversion av ett markregister som tagits fram i delprojekt TA 2 Markregister Syd har som ett uttalat syfte att attrahera investerare till regionen genom att göra det enkelt att se var det finns mark tillgänglig och vilka villkor som gäller.

3.1.3 Resultat/nytta

TITA-projektet har inte påverkat den kommunala strategiska planeringen direkt i någon större omfattning. Men projektet anses av kommunerna ha bidragit med planeringsunderlag (ett uppsatt delsyfte i TA) och en förbättrad omvärldsbevakning för den enskilda kommunen. I intervjuerna menar man bland annat att deltagandet blivit en kontroll att man gör de rätta sakerna. Inte minst marknadsföringsaspekten lyfts fram, både inom och utom regionen, där den egna kommunens position kan förtydligas. Samtidigt är samarbeten och samverkan en av de aspekter som ses som den allra största nyttan, generellt. TITA kan sägas ha bidragit med insikter (om vikten av samarbete), inspiration (i möte med andra), idéer (t ex kring hur andra jobbar) och medvetandehöjning, genom ”goda professionella diskussioner”. Någon lyfter fram höjd formell kompetens som det viktigaste resultatet.

”Det är ju kunskapsöverföring och att få tillgång till de senaste rönen, det är ju det som är problemet i de små kommunerna, och framförallt att man får bollplank inom de här olika ämnesområdena, i olika frågor, det är det som jag kan tycka är viktigt - bollplank och nätverk”. (Tomelilla)

Ett konkret exempel där TITA lett till en åtgärd i plan finns i Höör, som anpassat sin översiktsplan i södra delen som gränsar till anläggningarna för att skapa en ökad planberedskap vid efterfrågan på mark för bostäder i första hand. Flera anger dock att de idag har en ökad beredskap för planläggning, samt en medvetenhet om att ”saker kan hända snabbt” och att en proaktiv planering kan skapa positiva effekter. Att ”våga lite mer” som man uttrycker det i Burlöv, som också hänvisar till projekt som rör centrum och stationsområden som ett viktigt initiativ med koppling till TITA.

Den ”kommunikation till aktörerna, och då särskilt kommunerna i Skåne, kring hur de kan bidra men också få nytta av etableringen” som TA 1 förväntades bidra med kan anses vara väl uppfylld. I vilken mån ambitionen att ”vision, strategier och åtgärder blir direkt möjlig att omsätta för kommunernas infrastruktur- och samhällsplanerare” är uppfylld kan diskuteras, men gör definitivt i den mening att projektet har producerat en rad kunskapsunderlag som kan fungera som inspel i det lokala beslutsfattandet och som planeringsunderlag. När det gäller omsättningen av visionen (Society for science - Science for society) och strategier är det delvis avhängigt utvecklingen i delprojekt TI 4 Utveckling och förankring av den befintliga framsynen. I den enkät som genomfördes våren 2011²⁰ fanns en relativt låg kännedom om visionen, både att den fanns och vad den stod för. Under våren 2012 har visionen kommunicerats bredare i exempelvis anslutning till TITA-

²⁰ Regional mobilisering – samarbeten i Sydsverige inför etableringen av ESS och MAX IV. Delrapport 1 (reflektioner kring projektets bakgrund, innehåll och resultat) (September 2011)

turnén och de resultat som framkommit vilket kan ha ökat kännedomen. I stort kan man dock konstatera att den inte direkt integrerats i de kommunala strategiska programmen och planerna, vilket var en av målsättningarna. Indirekt kan man däremot argumentera för att andemeningen att samhället i stort samspelar med, som i detta fall, forskningsinfrastruktur idag finns med i medvetenheten hos kommunerna och många av de övriga regionala aktörerna i högre grad än tidigare, men kanske främst som ett resultat av TITA som helhet. Möjligen kan det ha att göra med tidsperspektivet. Inte heller mer konkreta frågor om planberedskap för ökat bostadsbyggande kan idag i någon större omfattning kopplas till TITA/etableringen av anläggningarna. Undantaget är Lund och de närmaste kommunerna där det framför allt i Lund är en del i det dagliga arbetet av naturliga skäl, och där planprocesser för Brunnshög pågår. När det gäller integrering av strategier, för att uppnå visionen och därmed verka för en stärkt regional utveckling, är dessa under utarbetande hösten 2012 och det är alltså först under post-TITA som detta kan avgöras i vilken mån det görs.

De kommuner som ligger nära Lund/Malmö och där intresset för bostäder i första hand kommer att öka till följd av anläggningen är efterfrågan redan i utgångsläget hög. Lund och Lomma lyfter exempelvis fram bristen på mark som ett skäl att bostäder måste tillkomma även i andra kommuner. Andra kommuner som exempelvis Klippan menar att en del av denna utträngningseffekt måste finnas med i planerna. Ystad säger *”vi tror ju absolut att när Malmö växer ur sin kostym att det blir allt attraktivare att bo i östra Skåne”*. I fallet med östra och sydöstra Skåne är det kopplat till att förutsättningarna för pendling förbättras, framför allt genom den sk Simrishamnsbanan.

I de större städerna lyfter man fram hållbar utveckling som en viktig aspekt i stadsutvecklingen. I mindre kommuner kan det handla om att balansera bevarande och utveckling, exempelvis gällande grönstruktur och naturområden, och befintlig bebyggelse i relation till nytillkommen och hur attraktivitet kan skapas i den balansen. I intervjuerna framkommer att det finns en viss kluvenhet hos kommuner utanför MalmöLundregionen, och ibland mindre, perifera kommuner inom denna, att av företrädare kanske främst från Malmö och Lund benämnas *”boendekommuner”*. Samtliga kommuner i regionen har mål om ökad befolkning, samtidigt har det generellt byggts i underkant i relation till befintligt behov. Det innebär att oberoende av effekten såväl kort som långsiktigt av etableringen ESS och MAX IV kommer ett ökat bostadsbyggande vara nödvändigt vilket genom TITA-projektet blivit mer tydligt för många, dvs en sidoeffekt som har betydelse för regionens (och kommunernas) utvecklingspotential.

TITA-projektet har bidragit med mer realistiska förväntningar ute i kommunerna, där tjänstemännen menar att det främst på politisk och

kommunledningsnivå de stora förväntningarna funnits (i vissa fall), framförallt som en följd av PWC-rapporten *ESS i Lund – effekter på regional utveckling* från 2009. Med flera rapporter och framförallt de diskussioner som förts under projektet, exempelvis i samband med partnerskapsmöten och i arbetsgrupperna har bilden börjat klarna över vad man kan förvänta sig och vilken nivå på beredskap som är lämplig. De mer perifera kommunerna (geografiskt eller tillgänglighetsmässigt) ser möjligen någon enstaka inflyttare som realistiskt, det som representanten från Klippan uttrycker som effekten av ”ringar på vattnet”. I vissa kommuner lyfter man framförallt fram en ökad inflyttning och bostadsbyggande som det mest troliga, medan andra ser möjligheten att företag etablerar sig i kommunen eller att den tillgängliga arbetsmarknaden växer.

Flera av kommunerna har i intervjuerna lyft fram att TITA-projektet för deras del förstärkt befintliga samarbeten med andra kommuner genom de nätverk som uppstår då man har en gemensam fråga att diskutera på en något högre nivå, dvs inte direkt löpande arbete, och att det också underlättar att i andra frågor samarbeta mer lokalt. I övrigt lyfter i princip samtliga fram Strukturbild för Skåne som det viktigaste forumet att diskutera den strategiska planeringen i och att delta i.

Många menar att partnerskapsmötena varit värdefulla, exempelvis ”*för varje [partnerskapsmöt] kommer man närmare en helhetsbild av vad TITA vill*” (Lund), ”*partnerskapsmötena har hjälpt till framförallt allt att utveckla dialogen mellan politiker och tjänstemän*” (Sjöbo).

När det gäller attraktivitet, både för boende och för besöksnäring, är det vanligt att kommunerna framhåller natur och kultur som det de kan konkurrera med. Hässleholm lyfter fram att deras natur är ”oskånsk” - som är lite mer lik resten av Sverige än den släta Lundatrakten - som ett konkurrensmedel om inflyttare från övriga Sverige. Ett medel som Burlöv arbetar med är att förändra bilden av Burlöv från något som bara ligger mellan Malmö och Lund till en plats med egen identitet, och detta förväntas ske genom att utveckla bostäder i stationsnära/kollektivtrafikhäna områden. För en mindre kommun som Bjuv är utveckling av hela tätorten en viktig långsiktig fråga, med bland annat ombyggnad av centrum. Som konstaterades tidigare ser flera kommuner att TITA-projektet har gjort dem mer medvetna vad de har att erbjuda, som enskilda kommuner och som del av regionen, att bättre se sina tillgångar och vilka möjligheter som finns.

3.1.4 Reflektioner från följeforskarna

Det arbetet som bedrivits inom TA 1 bland annat om bostadsbyggande har genom organiseringen stark koppling till arbetet med Strukturbild för Skåne och är därigenom förankrad i befintlig verksamhet och de resultat som kommit fram inom TITA bör ha stor möjlighet att ingå i den ordinarie verksamheten. I nästa steg behövs också en ökad koppling till privata aktörer för att bland annat

hitta strategier för att få igång bostadsbyggandet och ta tillvara de möjligheter som identifierats och i möjligaste mån undanröja nuvarande hinder för ett ökat byggande. De senare är en kombination av institutionella, ekonomiska men också delvis mentala, det vill säga att det finns föreställningar som i sig kan vara hindrande. Detta pekar bland annat den förtydligande kommentar länsstyrelsen gjorde i samband med presentationen av rapporten *Effekter på bostadsbyggandet i Skåne till följd av ESS och MAX IV* på. Att i högre grad samutnyttja de resurser och den kompetens som finns, bland annat i regionens kommuner och på länsstyrelsen är ett sätt att hitta nya sätt att öka bostadsbyggandet, och stärka parterna i samtal med såväl byggsektorns aktörer som den nationella nivån. Regionens utveckling är i hög grad beroende av att bostadsbyggandet ökar och samhällsplaneringens aktörer har här en viktig roll.

Kopplingen trafik, bebyggelse- respektive näringslivsutvecklingsfrågor kan ytterligare stärkas framgent. Ett första steg har skett genom TITA och att ta tillvara på detta genom ökade samarbeten mellan såväl näringslivskontor och planeringsansvariga i kommuner och motsvarande aktörer på regional nivå bör stärkas och utvecklas. Den relativt starka sektorsorganisationen kan utgöra ett hinder men att fortsatt medvetet skapa samverkan kring konkreta projekt bedöms som positivt för utvecklingen och nödvändigt i projekt av den storlek som etableringen av ESS och MAX IV. De lärdomar som gjorts under projektet kan föras vidare och få betydelse även i annan verksamhet. Generellt kan det konstateras att såväl horisontell som vertikal samverkan behöver stärkas.

Frågan om tolerans och ”internationell öppenhet” har kommit att diskuteras allt mer i slutfasen av arbetet i TA 1. Att attraktiviteten i regionen är avhängigt av det sociala klimatet i lika hög grad som natur och kulturvärden innebär att strategier för att aktivt arbeta med detta måste prioriteras om satsningar för att marknadsföra regionen utåt ska ha full potential. En plats ”image” måste bygga på verkliga förhållanden och medborgare, beslutsfattare och besökare/investerare är alla viktiga mottagare i platsmarknadsföringsinsatser. Här har även utbildning och kompetensutveckling en viktig roll, då skolor och högre utbildningar i sig utgör mötesplatser för människor ur olika samhällsgrupper.

Markregister Syd har fokuserat på att i denna fas inrikta sig på samarbeten med regionens kommuner. I nuläget är det dock inte klart hur många kommuner som kommer att ansluta sig och i vilken omfattning lediga markområden kommer att annonseras. Som vi kan bedöma i nuläget innebär det också att registret idag främst kommer att omfatta kommunalt ägd mark. I den initiala målsättningen skulle registret omfatta såväl kommunalt som privat ägd mark som var tillgänglig. Vad vi kan ses har ingen mer omfattande analys gjorts i vilken utsträckning det finns ett intresse hos privata fastighetsägare att delta, eller hur detta praktiskt skulle genomföras. Gissningsvis är det mindre till

medelstora fastighetsägare som kan ha intresse medan större aktörer främst äger marken för egen produktion eller i strategiska syften. Hur det påverkar utfallet bör ytterligare diskuteras. Registret utgår från enskilda fastigheter, och inte all mark som finns planlagd för kontors- och industriändamål. Kommunerna är i den nuvarande modellen de som ansvarar för inläggningen av tillgänglig mark, om de väljer att gå med i registret. En ytterligare osäkerhet finns kring på vilket sätt registret kan bli använt i den kommunala planeringen rent praktiskt. Möjligen kan det finnas ett större behov och intresse på näringslivskontoren/motsvarande som i sitt arbete får ett tydligare verktyg vid exempelvis förfrågningar om etableringar. Ett ökat samarbete kring Markregistret mellan främst Invest in Skåne och Enheten för planeringsstrategier, men även Avdelningen för Näringslivsutveckling, kan skapa en tydligare koppling mellan markpolitik, planering, och näringslivsfrågor. En bättre förankring mellan teknik (systemet i sig), informationskälla/användare (den kommunala planeringen respektive näringslivsverksamheten), beställare (regional och kommunal politik) och funktionen som marknadsföring för etablering av nya företag i regionen är önskvärd.

Vi bedömer att det i förlängningen är viktigt att kunna länka vidare till gällande planer för de fastigheter som annonseras. Flera kommuner har redan idag den typen av digitala tjänster. Exempelvis har Helsingborgs stad på sin hemsida en Planeringskarta där man i kartbild kan hitta gällande planer, programarbeten mm för att sedan i nästa steg gå till deras digitala arkiv och titta på den aktuella planen.

När det gäller hållbar utveckling finns det en klar koppling mellan samhällsplanering och åtgärder för att uppnå en hållbar samhällsutveckling, såväl på byggnads-/lokal nivå som regionalt och nationellt. Det gäller en rad områden som klimatanpassning (av bebyggelse), hållbara transporter, ökat kollektivtrafikanvändande, minskad energiuppvärmning genom bättre systemlösningar, vattenfrågor och grönstruktur samt aspekter av hälsa- och goda livsmiljöer. Flera av dessa aspekter och andra av betydelse finns behandlade inom TITA och kan också betonas som en del i att skapa attraktiva boende- och företagsmiljöer, lokalt och regionalt.

3.2 Transportinfrastruktur

3.2.1 Inledning

En fungerande transportinfrastruktur inklusive kollektivtrafik är en förutsättning för att uppnå de uppsatta målen om tillgänglighet, som är ett av de övergripande målen i TITA. Infrastrukturplaneringen är i flera avseenden komplex då delar ligger i princip helt utanför kommunens eller regionens påverkan. Tornberg (2011) visar i ett exempel att när Norrköpings kommun

efter en tidigare överenskommelse löser de lokala konflikterna kring möjliga anslutningar och knutpunkter bland annat i detaljprocesser och markfrågor samt politisk enighet kring lösningen uppkommit finns inte projektet upptaget i den nationella planen som då nyss beslutats och projektet är tvunget att skjutas på framtiden.²¹ Passningen mellan den kommunala-regionala samt den nationella nivån har stor betydelse. Trafikverket är alltså en part med stor betydelse. Också bedömningen i vilken mån en väg eller bana bedöms som samhällsekonomisk i ett nationellt perspektiv kan vara mer eller mindre omöjligt att avgöra för den lokala-regionala nivån.²² Transportinfrastruktur medför stora investeringar och idag diskuteras i vilken mån det går att hitta nya modeller för infrastrukturens finansiering, bland annat genom medfinansiering.²³ När det gäller tillgänglighet är andra viktiga aspekter restider, byten mellan olika transportslag, och de resandes beteende i val av trafikslag.

Ur ett hållbarhetsperspektiv har transporter en viktig roll för att ställa om från flyg och bil till tåg, samt att prioritera gång och cykeltrafik, både ur miljö- och folkhälsoperspektiv, när detta är möjligt²⁴. Idag har Malmö-Lund en nationellt sett hög andel gång- och cykeltrafik. Under det senaste årtiondet har kollektivtrafiken i regionen förbättrats men det finns fortfarande potential att minska restider och öka tillgängligheten.

3.2.2 Aktiviteter inom TITA²⁵

Transportinfrastrukturfrågor behandlas i princip uteslutande i delprojekt TA 1 Samhällsplanering och transportinfrastruktur. I någon mån har diskussionen förts även inom TI 3 Mötesplats Lund NE då Lundalänken ingår i området och spårvägen är tänkt att bli ryggraden i den kunskapskorridor som ska binda ihop centrala Lund och Brunnsög/anläggningarna. I arbetsgruppen har bland annat diskuterats hur anslutningen till området påverkar hur människor möts och rör

²¹ Tornberg, P. (2011) Making sense of integrated planning: Challenges to urban and transport planning processes in Sweden. KTH, Stockholm.

²² Thoresson, K. (2011) Att beräkna det goda samhället: Samhällsekonomiska analyser och gränslandet expertis-politik inom transportområdet. Linköpings universitet, Linköping

²³ Cars, G., Malmsten, B. & Witzell, J. (2011) Infrastruktur med finansiering. KTH, Stockholm

²⁴ Riksdagen (2011) Hållbara städer – med fokus på trafik, boende och grönområden. Riksdagsrapport 2010/11 RFR3 Riksdagstryckeriet, Stockholm.

²⁵ I följande ges en kort resumé med exempel på de aktiviteter som genomförts i TITA:s delprojekt med bäring på transportinfrastruktur och kollektivtrafik. För en mer fullständig bild hänvisas till projektets hemsida <http://essmax4tita.skane.com/> och de respektive delprojektens slutrapporter.

sig i området och hur exempelvis stationernas placering i området får betydelse.

I TA 1 har flera underlag som belyser transportinfrastrukturen idag och olika aspekter av en utveckling i olika framtidsscenarier tagits fram, bland annat rapporterna *Resmöjligheter med kollektivtrafik till Lund NE* och *Transportinfrastrukturen med ESS och MAX IV – Förstudie* (Tyréns). Det har också utförts tillgänglighetsanalyser till Lund NE (Danielsondosk) och underlag för trafikmodellanalyser (WSP). Även i övriga underlag som exempelvis om Ortsstruktur ingår transportinfrastruktur och tillgänglighet med kollektivtrafik, restider och liknande som viktiga delar. I arbetsgruppen har man haft presentationer av olika regionala initiativ som SPIS (Spårväg i Skåne) och höghastighetsutredningen. En workshop om tillgänglighet och attraktivitet i relation till den egna kommunens förutsättning och roll hölls exempelvis på arbetsgruppsmöte våren 2012 i anslutning till presentation av Tyréns förstudie om transportinfrastrukturen med ESS och MAX IV.

3.2.3 Resultat/nytta

Den såväl kort- som långsiktigt enskilt viktigaste frågan som lyfts fram i intervjuerna med de kommunala planerarna rör transportinfrastruktur och kollektivtrafik. Beroende på läge är spårtrafik eller förbättringar i vägnät och busstrafik, eller en kombination, det som efterfrågas. Satsningar som lyfts fram som viktiga är exempelvis Simrishamnsbanan, Trelleborgsbanan och Sydostlänken. Men även den pågående utvecklingen med nya stationer för Pågatågen är något man ser kommer att öka den egna kommunens attraktivitet. Genom en ökad tillgänglighet och kortare restider hoppas man att fler ska bosätta sig i den egna kommunen. Kommunerna kopplar i sin planering förbättringar i transportinfrastrukturen till möjligheten att attrahera såväl nya boende som nya företagsetableringar. Ett genomgående tema är att satsa på stationsnära lägen i sina planer, vilket också rekommenderas i de rapporter som tagits fram inom TITA, exempelvis FOJABs *En hållbar Ortsstruktur*. Kommunerna lyfter fram Trafikverket som en viktig aktör att ha kontinuerligt samarbete med.

Studierna som genomförts inom projektet, och även tidigare, visar att det främst är Malmö och, i relativt hög omfattning Lund och närliggande samhällen som har en god pendlingsmöjlighet generellt till de större arbetsmarknaderna. I Burlöv menar man att en station bidrar till en egen, tydligare identitet för kommunen i regionen, och alltså har ett värde utöver ökad tillgänglighet.

Det finns en stor betoning på byggande i stationsnära lägen, vilket också passar in i den rådande stadsutvecklingsdiskursen. En koncentration i dessa lägen underlättar kollektivtrafikförsörjning. WSP:s presentation av trafikanalysmodeller visar dock på att det för att få en mer än marginell

förändring i restider inom regionen krävs mycket stora investeringar. Dessa måste då vägas mot andra samhällsmål och gör det troligt att den typen av satsningar är svåra att få till stånd. Flera av de intervjuade kommunerna ger dock uttryck för att de hoppas att etableringen av ESS och Max IV (eller möjligen TITA som projekt) ska leda till en ökad möjlighet att bygga ut framförallt spårtrafiken.

Den internationella tillgängligheten har diskuterats, och särskilt lyfts lokaliseringens fördelar med två internationella flygplatser och över tid en landförbindelse med kontinenten då förbindelsen Danmark-Tyskland står färdig. En eventuell spårförbindelse till Sturup är ett framtidsscenario som ytterligare skulle stärka tillgängligheten, liksom den utredning som sett i vilken mån en station på det nationella nätet kan placeras i Brunnsnäs. Alternativet är att Lund C kvarstår som knutpunkt, vilket kan ha fördelar då det idag är en knutpunkt för trafik inom regionen med god tillgänglighet och att kostnaderna för en ny station och de tekniska aspekterna gör det mindre troligt att ett annat alternativ är en möjlighet.

3.2.4 Reflektioner från följeforskarna

Kommunerna sätter stor tilltro till infrastruktursatsningar, både lokalt/regionalt och i det nationella nätet med exempelvis snabbtåg. Genom detta tänker man sig att attraktiviteten ökar genom förbättrad tillgänglighet och att det då kommer att underlätta för ett ökat bostadsbyggande. Men de stora statliga infrastrukturinvesteringarna kan låta vänta på sig, och i vilken mån stationernas placering gynnar en önskad utveckling är ytterligare frågor att lyfta.

Det finns en paradox där studier visar på de relativt begränsade pendlingsregionerna, men samtidigt betoningen i marknadsföringen att det är en region där allt finns nära. Den regionala utgångspunkten, som vi tolkat som en relativt utbredd idé, att 20-30 minuters resväg är det möjliga, eventuellt något längre med kollektivtrafik behöver kanske omvärderas. De flesta undersökningarna bygger på detta mått, i enlighet med uppsatta förutsättningar, men påpekar att en ökad tolerans för restiden ökar tillgängligheten och att det i jämförelse med andra storstadsregioner är inom rimliga gränser.

En utmaning när det gäller tillgänglighets och transporter som tydligt framstår är att bibehålla och öka kollektivtrafikens andel av resandet, och på sikt minska biltrafiken. Trots ambitioner om att bygga i stationsnära lägen kan det dels inte fylla behovet av ökat bostadsbyggande, åtminstone inte på kort sikt utan ytterligare utbyggnad av spår- och kollektivtrafik, dels inte ensamt motverka tendensen till bilpendling mellan regiondelar/inom subregioner med dåliga kommunikationer. Ökade arbetsmöjligheter leder troligen till ökad pendling från befintliga bostäder inom regionen. En kombination av insatser behövs troligen även framåt.

3.3 Regional utveckling

”Det fanns en kraft framåt, något viktigt att samlas kring”

Tjänsteman i Hässleholm om TITA-projektet apropå att man mest träffat de man möter i andra sammanhang men att det ändå gjort skillnad.

3.3.1 Inledning

Kort kan man konstatera att regional utveckling avser att skapa välstånd. Under de senaste årtiondena har den svenska regionalpolitiken utvecklats från en geografisk fördelningspolitik, som bland annat innebar olika typer av stödåtgärder och utlokalisering av statlig verksamhet, till en regional utvecklings- och tillväxtpolitik som betonar regional mobilisering och att skapa utveckling utifrån de regionala resurserna och förutsättningarna. I *En nationell strategi för regional konkurrenskraft, entreprenörskap och sysselsättning 2007–2013* definieras målet som ”väl fungerande och hållbara lokala arbetsmarknadsregioner med en god servicenivå i alla delar av landet”. Parallellt har EU:s strukturfonder fått en ökad betydelse för regionernas satsningar och verksamheter. Sedan slutet av 1990-talet har Regionala utvecklingsprogram/utvecklingsstrategier tillkommit som ett samlande program på regional nivå, som är ett paraply för de regionala sektorsprogrammen. I Skåne är Region Skåne huvudman för detta programarbete²⁶.

Hållbar utveckling är även på den regionala utvecklingsarenan en viktig aspekt. I de regionala strukturfondsprogrammen är de s.k horisontella målen obligatoriska att behandla, liksom i de regionala utvecklingsstrategierna (RUS)²⁷ De horisontella målen omfattar jämställdhet mellan kvinnor och män, miljö, integration och mångfald. I Region Skåne finns även de regionalt förankrade TABB-målen med snarlikt innehåll.

3.3.2 Aktiviteter i TITA

I princip kan vi konstatera att samtliga aktiviteter som genomförts i TITA-projektet är relevanta för den regionala utvecklingen, såväl tillväxt, innovationer, tillgänglighet och attraktivitet och samspelet dem emellan är centrala begrepp. Det övergripande syftet med TITA är att skapa förutsättningar att skapa regional utveckling genom att ta tillvara de effekter som etableringen av ESS och MAX IV kan föra med sig. Därför kommer ingen uppräknning av enskilda aktiviteter att göras. Man kan dock konstatera att under

²⁶ I andra regioner kan det vara länsstyrelsen eller ett kommunalt samverkansorgan som har motsvarande ansvar.

²⁷ Tillväxtverket

det senaste året i projektet har allt fler samarbeten mellan delprojekten tagit form, exempelvis genom gemensamma arbetsgruppsmöten, workshops eller uppdrag. Ett exempel är samarbetet mellan TA 3 (kompetensförsörjning) och TI 6 (tillväxtmotor) med några gemensamma arbetsgruppsmöten, och även TA 1 (samhällsplanering och transportinfrastruktur) och TI 6 (tillväxtmotor) har haft gemensamt seminarium. Detta är positivt då fler korskopplingar ökar möjligheten att identifiera synergier och onödiga överlappningar och använda kompetens och resurser på ändamålsenliga sätt.

3.3.3 Resultat/nytta

I slutsatserna från delprojekt TA3 Kompetensförsörjning lyfts den politiska och institutionella komplexiteten kopplat till anläggningarna och deras finansiering. Detta har hög relevans för den regionala utvecklingen och i vilken mån de förväntade effekterna uppstår. Detta ligger också utanför de regionala aktörernas mandat, utöver det begränsade ägarskapet i MAX IV. I delprojektet har man också visat att denna typ av storskalig forskningsinfrastruktur inte i sig själv är grund för företag att lokalisera sig i närområdet, men att tillgången till kompetens och högutbildad arbetskraft kan leda till etableringar av företag. På längre sikt finns det en möjlighet att annan forskningsinfrastruktur samlokaliseras, och därigenom stärker området. Sammantaget betyder detta att marknadsföringsinsatser vanligen ger mycket små effekter på företagsetableringar i anslutning till anläggningen.²⁸

Det finns en förhoppning på att anläggningarna i sig, och i kombination med arbetet inom TITA, ska fungera som en katalysator som kan driva den regionala utvecklingen genom olika spinn-off effekter bland annat. Som exempel nämns infrastrukturutbyggnad, företagsetableringar och ökad inflyttning av kommunerna.

Den regionala mobiliseringen lyfts fram av kommunerna som ett viktigt resultat från TITA – nya kontakter, nya eller förstärkta nätverk, att alla kommuner är med. TITA har varit något att samlas kring. Det har växt fram en ökad medvetenhet i regionens kommuner att man inte klarar sig själva utan måste samverka i olika konstellationer men också som en region. Troligen stärker detta förutsättningarna att kommunerna upplever att de i högre grad kan se sin egen roll, möjlighet och ansvar, i att bidra till utvecklingen. Många anger att TITA lett till en ökad helhetssyn i regionen. ”*Alla får samma gemensamma plattform för de här frågorna*” (Kävlinge), dvs en förstärkning av den samsyn som är ett av målen i Strukturbild för Skåne. Den egna kommunens roll i regionens utveckling har blivit tydligare i många kommuner.

²⁸ Slutrapport TA 3.

Burlöv nämner att genom TITA-projektet så har andra (bl a de större kommunerna) fått upp ögonen för de (mindre) kommuner utanför Malmö-Lund och deras potential vad gäller såväl boende som verksamhetsetableringar. Burlöv hoppas därmed att exploitörer och finansiärer ska lockas till dessa områden. Båstad lyfter fram en inställning - som även kan urskiljas på möten och aktiviteter inom TITA-projektet - att projektet kan bidra med att öka det gemensamma ansvarstagandet, det vill säga att kommunerna alltmer börjar tänka/inse att *"det som gynnar regionen, gynnar oss"*.

De flesta kommuner anger att de i första hand samarbetar med sina grannkommuner, enskilda eller i de större samarbeten i de delregioner som finns definierade i "de fyra hörnen". Strukturbild för Skåne är ett viktigt sammanhang att delta i som de flesta lyfter fram. I Malmö-Lundregionen och enskilt i Malmö riktar man sig mot Öresunds- respektive Östersjöregionen, i norra delar samarbeten med Blekinge och Kronoberg. Det finns också mer praktiska samarbeten kring exempelvis VA, vindkraft, infrastruktur och näringslivsfrågor.

I intervjuerna framskyntar en efterfrågan efter skarpare analyser. Detta kan hänga samman med att det inom projektet hitintills främst producerats underlagsmaterial och att den samlade, regionala analysen egentligen ännu inte är gjord. Men några lyfter upp behovet av en tydligare regional planering som man uppfattar saknas idag. Kommuner har i och för sig mycket makt beroende av planmonopolet men många frågor går över kommungränsen, samtidigt som det finns många konflikter mellan kommunerna, även på politisk nivå, som behöver bättre samverkan för att kunna lösas.

3.3.4 Reflektioner från följeforskarna

Skåne är en region som befinner sig mitt i en strukturuomvandling. Trots Lunds universitet, grundat på 900-talet, som idag utgör en nod med forskningsinriktade verksamheter som sökt sig hit, och flera andra högre utbildningsinstitutioner i regionen är den genomsnittliga utbildningsnivå låg i nationell jämförelse. Samtidigt tar man, inte minst genom etableringen av ESS och MAX IV, allt fler steg på väg mot att profilera sig som en kunskapsregion. Men för att lyckas i detta måste man i ord och handling förverkliga berättelsen om kunskapsregion Skåne. Att satsa på utbildning från grundskola till universitet, inklusive vidareutbildning och vuxenutbildning blir nödvändigt, inte bara ur kompetensförsörjningsaspekter utan för att förändra den regionala självbilden och identiteten.

I och med att delprojekten är kopplade till sektorsfrågor på ett relativt traditionellt sätt finns nu ett behov av att öppna upp och hitta fler kopplingar mellan de kunskaper och erfarenheter som uppkommit under projektiden. Ett mer tvärsektorielt angreppssätt i strategierna kan stärka utfallet. Detta är inte minst viktigt då det varit ett motiv för TITA-projektet. På projektets hemsida

beskrivs bakgrunden till projektet bland annat på följande sätt: ”*Rapporten ”ESS i Lund – effekter på regional utveckling” visar på vikten av ett tvärsektoriellt fortsatt samarbete med syfte att ta tillvara de synergieffekter som uppstår vid investeringar i stora internationella forskningsanläggningar.*” Utifrån arbetet så här långt anser vi att det tvärsektoriella fortsatt behöver stärkas. Behovet av detta angreppssätt och vad det praktiskt innebär behöver troligen ytterligare medvetandegöras hos parter och inom den regionala organisationen. Detta är inte minst viktigt i övergången av ansvar till linjeorganisationen så man fortsatt eftersträvar såväl ett regionalt perspektiv hos parterna som ett stärkt sektorsövergripande arbetssätt. I fortsättningen är det viktigt att frågor och samarbeten som uppkommit inom TITA länkas över i arbetet med den regionala utvecklingsstrategin (RUS) och övriga program med relevans.

Det är viktigt att se relationen mellan regionens utveckling och de utmaningar som är kopplade till hållbar utveckling, såväl socialt, ekonomiskt som miljömässigt. I de inledande projektbeskrivningarna för TI respektive TA återfinns skrivningar om att ”*stärka regionens konkurrenskraft och hållbar utveckling*”. I en riskbedömning (*Fördjupad projektbeskrivning TA Diarienummer 1001110*) lyfter man fram de horisontella målen och risken att dessa inte implementeras i projektet. Vi kan se att det är främst indirekt som man behandlat de horisontella målen och det är inget som diskuterats i någon högre utsträckning. Jämställdhet är det som i lägst grad diskuterats men som bland annat i diskussioner om företagsamhet, utbildning och resmönster kunnat vara mer reflekterat. Integration och mångfald kan delvis sägas diskuterat i och med att tolerans och öppenhet kommit upp som ett tema. Samma sak gäller miljö som är ett underliggande tema i flera av underlagen om den fysiska planeringen. Även detta kunde dock ha tydliggjorts i högre grad.

Förankringen av visionen, Society for science – Science for society, det vill säga att den levandegörs och fungerar som en övergripande vision i parternas strategiska arbete, behöver fortsätta långsiktigt.

Kapitel 4. Sammanfattande reflektioner

4.1 Nytt/resultat av TITA-projektet

4.1.1 Tillväxt och sysselsättning i näringslivet

Följeforskarna konstaterar i rapporten att det är svårt att tala om konkreta resultat i termer av ekonomisk tillväxt eller ökad sysselsättning i näringslivet, eftersom anläggningarna ännu inte har påbörjat sin verksamhet. Samtidigt kan vi konstatera att även konstruktionsfasen kan bidra till att skapa sysselsättning för företag, framför allt inom byggsektorn och bland dess underleverantörer. Idag arbetar uppskattningsvis 250 personer på byggarbetsplatsen för MAX IV och med en så kallad multiplikatoreffekt på mellan 2-3 skulle detta innebära att en sysselsättningseffekt på drygt 600 arbetstillfällen, flertalet troligen i regionen.

Det är bara ett fåtal aktiviteter inom ramen för TITA som haft som direkt syfte att bidra till ökad sysselsättning i näringslivet. Det gäller framför allt delprojektet *TI6 ESS och MAX IV som tillväxtmotor för det lokala och regionala näringslivet*, som bl.a. erbjuder information till näringslivet och stöd i upphandlingsprocesser. Under perioden har MAX IV genomfört en offentlig upphandling av ramavtal inom mekanisk tillverkning, där 17 av 20 företag som kvalificerade sig kom från Skåne och Blekinge. Flera av dessa uppger att stödet genom TITA och deltagande parter har bidragit positivt till detta. Erfarenheterna av eventuella uppdrag för MAX IV förväntas dessutom öka konkurrensförutsättningarna för regionens företag i samband med kommande upphandlingar, inledningsvis avseende ESS men på sikt även för liknande anläggningar internationellt.

4.1.2 Innovation ur ett brett perspektiv

Vad gäller innovation så är detta en fråga som främst diskuterats inom delprojektet *TI5 ESS och MAX IV* som innovationskraft i näringslivet. Här har fokus framför allt legat på innovation baserat på forskningsresultat och användning av anläggningar inom det brett definierade området ”materialvetenskap”. Efter en inledande förankringsfas har projektet bidragit till att Skånes regionala forsknings- och innovationsråd (FIRS) beslutat att anta materialvetenskap som ett tredje prioriterat kompetensområde i Skånes internationella innovationsstrategi. Region Skåne har beslutat att gå vidare med etableringen av en öppen innovationsarena inom materialvetenskap och har påbörjat en dialog om att göra detta i samverkan med nationella aktörer.

Innovationer kan naturligtvis även uppstå i andra sektorer och skeden, exempelvis bland företag som deltar i bygg- och konstruktionsfasen, liksom bland företag som erbjuder lokal service och konsumenttjänster i en senare driftsfas. Dessa typer av innovation har däremot inte i någon högre grad berörts inom delprojektet TI5. Däremot uppger närmare ett tredtiotal av respondenterna på den e-enkät som genomförts till näringslivsrepresentanter inom delprojektet TI6 att man i viss mån har påbörjat utveckling av nya produkter, tjänster eller organisatoriska lösningar till följd av aktiviteter som arrangerats av Region Skåne inför etableringen av ESS och MAX IV. Mer än hälften av respondenterna uppger även att de etablerat nya kontakter med andra företag, vilket kan skapa förutsättningar för nya samverkanskonstellationer och gemensamma anbud i framtiden.

4.1.3 Samhällsplanering och transportinfrastruktur som möjliggörare

Följeforskarna kan konstatera att det ännu inte finns någon direkt förändring i de kommunala planerna som en följd av TITA och den kommande etableringen, med undantag av Lunds kommun, men att det finns en ökad planberedskap och en ökad medvetenhet om de enskilda kommunernas förutsättningar och möjligheter, som även kan nyttjas i andra utvecklingsprojekt. Vidare finns det förväntningar att TITA/anläggningarna ska kunna verka som en hävstång för att transportinfrastrukturen ska byggas ut i hela regionen, vilket troligen inte blir fallet. Däremot har argument och underlag tillkommit som kan stödja argumentation och prioriteringar i kontakten med bland annat de nationella aktörerna, och på lång sikt bidra med förbättringar. Generellt har de underlag som tagits fram en mobiliserande och kunskapshöjande funktion i delvis nya sammanhang. Att ha haft en möjlighet att diskutera utvecklingsfrågor i anslutning anläggningarnas etablering har skapat en arena som uppskattas just som en mötesplats av många där de egna frågorna delvis kunnat sättas i perspektiv.

En kombination av möjlighet på lokal/regional nivå ges av utmaningen att fullt ut se anläggningarna som en del av stadsutvecklingen, och inte som något utöver/utanför. Detta har varit en central del i projektet TI 3 Mötesplats Lund NE, men vi vill poängtera att detta också är en fråga för regionen som helhet, inte bara för Lunds kommun, även om de naturligtvis är de som rent praktiskt i första hand är berörda. Ambitionen att integrera anläggningarna lokalt/regionalt, bland annat att skapa en stadsstruktur i direkt anslutning och genom att förbinda området fysiskt tydligt med spårtrafik kompletterat med mötesplatser i olika skala, från mötet mellan forskare på anläggningarna till besökare från nationell/internationell nivå är ett sätt att skapa förutsättningar för effekter även utanför det direkta närområdet. Om Brunnsögssområdet kan etableras som en målpunkt i regionen, som också kan attrahera besökare från andra delar av landet bidrar det även till regionens attraktivitet.

Tillgängligheten bör fortsättningsvis behandlas som både den fysiska, exempelvis genom utbyggd kollektivtrafik, och den sociala tillgängligheten, genom att satsa på medvetandegörande av den potential som finns i regionen ur ett internationellt perspektiv utifrån det goda läget i såväl Öresundsregionen som ett vidare geografiskt perspektiv.

4.1.4 Regional mobilisering

Regional utveckling kräver bred mobilisering av aktörer från olika sektorer och discipliner. TITA har varit en i internationellt perspektiv unik satsning, där regionala aktörer satsat omfattande resurser för att redan i ett tidigt skede påbörja ett regionalt förankrings- och utvecklingsarbete kring två stora forskningsanläggningar. Enligt många deltagare i projektet har det främsta resultatet av TITA varit just att projektet haft en bred mobiliserande funktion, både geografiskt och ämnesmässigt. Bara det faktum att alla kommuner i Skåne deltagit, om än i något olika grad, är något som i sig är unikt. För den regionala utvecklingen ser följeforskarna ett stort värde i att det genom TITA-projektet tycks ha uppkommit en delvis ny regional självbild, där det inomregionala beroendet mellan enskilda kommuner och mellan enskilda kommuner och regionen som helhet har medvetandegjorts som en bieffekt. Detta i sig skapar en handlingsberedskap och möjliggör samverkan på delvis nya sätt som stärker utvecklingskraften.

Enligt följeforskarnas tidigare erfarenhet är det ofta svårt att få ihop aktiviteter inom ramen för näringslivsutveckling med frågor som rör samhällsplanering och infrastruktur, vilket delvis kan förklaras av olikheter i kultur och språkbruk inom de olika disciplinerna och tidshorisont i planeringen av insatser. Medan samhällsplanering och transportplanering har en lång tidshorisont, och kan upplevas som hanterande mer abstrakta frågeställningar som rör framtiden, arbetar näringslivsenheterna ofta i realtid med att hitta lösningar för företag som finns på plats, eller är på väg att etableras. Naturligtvis finns det även i deras verksamhet ett framtidsperspektiv inför framtida etableringar, men mycket ligger i en relativt nära framtid i jämförelse. Svårigheten att få ihop dessa delar tycks även i viss mån gälla arbetet inom TITA, både på regional och på kommunal nivå. Den projektansvariga organisationens ordinarie verksamhet har i mer eller mindre hög grad påverkat delprojektens fokus och genomförande, och organisering och samarbeten som hade varit möjliga utifrån grundfrågeställningarna har inte alltid utvecklats över sektors-/organisationsgränser. Delvis tror vi detta är en följd av det klart uttalade målet att TITA:s resultat ska integreras i linjeorganisationen efter projekttiden, och att man då utgått från att det fanns en direkt koppling mellan projektansvarig organisation och delprojektens resultat efter projekttiden. Ett alternativ kunde vara att utgå från bredare samverkan redan i uppstartsfasen och sedan, först i den avslutande fasen, avgöra på vilket sätt integreringen i linjeorganisationen

ska ske. Idag sker dessutom ändå en sådan diskussion för att koppla ansvar till olika delar i post-TITA arbetet.

Den omorganisation Region Skåne nyligen gjort för att stärka kopplingen mellan samhällsplanering och näringslivsutveckling ser följeforskarna som positivt för post-TITA arbetet där detta samband kan stärkas ytterligare.

4.2 Lärdomar inför framtiden

4.2.1 Helhetssyn och fortsatt förankring

I TITA-projektets slutfas har det pågått ett intensivt arbete med att förädla den ursprungliga visionen *Society for science - Science for society*, och att ta fram konkreta strategier kopplade till deltagande organisationers ordinarie verksamhet. Den ökade involvering av den strategiska arbetsgruppen borde ha kunnat ske tidigare, och den initiala ambitionen att den internationella strategikonsulten skulle ha arbetat närmare den strategiska arbetsgruppen och projektledning i att successivt arbeta fram underlag och strategier över längre tid.

Att ett delprojekt fokuserat på Samhällsplanering och transportinfrastruktur är kopplat både till att kunna ta tillvara och sprida effekterna av etableringen men också att skapa förutsättningar för att effekter på den regionala utvecklingen ska uppstå/stärkas. Att ha kvar betoningen på detta även i fortsatt arbete, även då det länkas in i det ordinarie arbetet i region och kommuner är väsentligt. Helhetsperspektivet som varit en viktig del av TITA-projektets motiv och genomförande bör även framgent stärkas. Risken är annars att fokus geografiskt blir på Lund med omland, och att övriga kommuner inte agerar proaktivt, och att framtida effekter kan utebli, samt att fokus i post-TITA för snävt kommer att handla om anläggningarnas förutsättningar snarare än regionens utveckling i relation till dem.

Det är väsentligt att hitta former för fortsatt förvaltning/användning av resultat och gjorda investeringar från TITA:

Kunskapsunderlag

Ett gediget kunskapsunderlag har tagits fram inom TITA där många delar kan användas i kommunerna i relation till såväl kommunal planering som näringslivsutveckling och av andra aktörer under relativt lång tid framöver, generellt och i relation till ESS och MAX IV etableringen. En utmaning blir på vilket sätt dessa kan spridas, tillgängliggöras och diskuteras vidare över tid. Exempelvis har vissa rapporter/underlag getts sådan form att de kan användas i undervisning inom arkitektur, landskapsarkitektur och planering (exempelvis Stadens möjligheter platser och stråk samt Livskraftiga orter) som ett led i att sprida resultat och öka kompetensen. Finns det fler sådana möjligheter att koppla ihop resultat med mer generell kompetens- och kunskapsutveckling? Vi

tror det är en möjlighet att i en post-TITA fas identifiera hur det man gjort rent praktiskt kan användas i utbildning på olika nivåer.

Nätverk

Ett viktigt resultat av TITA-projektet är de nätverk som skapats mellan kommunerna och även andra parter (se följeforskningsrapport 2 – parternas erfarenheter). TITA och de kontakter som skapats har varit en möjlighet för enskilda kommuner att tänka strategiskt, även i ett regionalt perspektiv. Samtidigt är det ett dilemma för små kommuner att ha tid och resurser för att engagera sig i den här typen av strategiska projekt. Den kunskap och de erfarenheter som uppstått behöver nu föras tillbaka till dem som delfinansierat projektet och visa på en möjlig fortsättning. I takt med att anläggningarna etableras och tas i drift kommer nya utmaningar och möjligheter att uppstå och därmed nya frågor att samverka kring.

De nätverk som uppstått under TITA bör uppmuntras att utvecklas. Troligen behövs även ytterligare forum för samarbeten och förankring av den långsiktiga förvaltningen av resultaten från TITA i existerande verksamheter. Här kan man eventuellt utnyttja befintliga strategiska forum, exempelvis det forsknings- och innovationsråd (FIRS) och Soundingboard Skåne, som etablerats för att stå bakom Skånes internationella innovationsstrategi, och andra befintliga nätverk.

Inför post-TITA bör man också identifiera ett antal nyckelpersoner/ambassadörer i regionen bland dem som haft stort engagemang i arbetsgrupper och andra fora under projektiden. De kan bilda ett inre nätverk som en del i att vidmakthålla uppkomna kontakter mellan kommunerna i regionen, något som många lyfter fram som ett viktigt resultat av TITA. Personerna kan även fungera som bärare/spridare av kunskapen som byggts upp inom TITA-projektet.

Utöver nätverken kommer det också att finnas behov av konkreta möten med bred inbjudan till nuvarande parter och andra, exempelvis i form av seminarier eller att i någon annan form följa upp partnerskapsmötena som varit mycket uppskattade. Det behövs alltså tillskapas arenor för konkreta möten kring olika frågeställningar.

Webbverktyg

Omfattande resurser inom TITA har utnyttjats för att utveckla olika former av webblösningar, exempelvis kommunikationsverktyget Next (inom *TI4 Förankra och utveckla visionen*), *TI1 Mottagarportal* och *TA2 Markregister*. Vilket resultatet av dessa investeringar blir är helt beroende av möjligheterna till långsiktig förankring och drift. Om inte kommunerna är beredda att använda och betala för tjänsten så är risken att investeringen snabbt föråldras. Det är därför nödvändigt att fortsätta förankringsarbetet bland kommunerna även efter TITA.

I framtida projekt är det därför viktigt att ta med sig att en utveckling av processer och rutiner ofta kan ha en större verkan än mer konkreta ”produkter” som de tekniska system som även många liknande projekt utvecklar. Dessa system riskerar dock att efter projekttidens slut stå utan finansiering för drift eller inte vara tillräckligt anpassade till verksamhetens förutsättningar och därmed inte få den avsedda funktionen. Att börja med att fokusera på att hitta nya sätt att arbeta kan leda till en initialkostnad, exempelvis genom information, utbildning, förankring eller andra åtgärder som involverar personal/partner mer aktivt, men som i senare skeden integreras som en del av verksamheten utan extra kostnader. Denna typ av utvecklingsarbete kan i sin tur leda fram till att behov av hjälpmedel i form av nya system identifieras, men de är då redan relativt väl förankrade i verksamheten när de utvecklas.

Sektorsövergripande arbetsformer

Ett fortsatt arbete ”på tvärs” i regionen behöver etableras i högre grad än idag så att näringslivsfrågor och samhällsplanering - omfattande bostäder, transporter, övrig infrastruktur men även offentlig service som skolor och sjukvård - fortlöpande kan diskuteras i ett gemensamt sammanhang. Idag finns en rad nätverk, exempelvis med planerare respektive näringslivschefer där liknande frågor är aktuella. Däremot behövs arenor där man, på olika nivåer (politiskt regionalt-kommunalt, på olika tjänstemannanivåer, mellan sektorer) och mellan olika kommuner, möts kring gemensamma frågeställningar. Vi bedömer att det är en viktig del av den fortsatta regionala mobiliseringen att skapa denna möjlighet, gärna i samband med existerande aktiviteter och nätverk. Denna arena skulle exempelvis kunna bygga vidare på de partnerskapsmöten som hållits under TITA-projektet.

4.2.2 Samverkansplattformar

Ett konkret resultat från TITA-projektet är det påbörjade arbetet med att etablera en så kallad Industriell plattform och en öppen innovationsarena inom materialvetenskap under ledning av Region Skåne. En förutsättning för att detta skall bli framgångsrikt är att Region Skåne, trots nuvarande

anställningsstopp, lyckas säkra de personella resurser som krävs när de tidigare projektledarna från TITA slutat sina projektanställningar.

När det gäller den Industriella plattformen har man definierat tre huvudsakliga funktioner som bör ingå i en sådan arena; information och kunskapsspridning, kompetensutveckling och samverkan. Det finns ett uttalat stöd från företagen för att driva det arbetet vidare. Här är det viktigt att utnyttja det engagemang som byggts upp och de relationer som etablerats med företag och regionala näringslivsaktörer inom ramen för TITA.

När det gäller den öppna innovationsplattformen så finns det idag ett stöd från den så kallade exekutiva grupp som etablerats inom TITA och i Skånes forsknings- och innovationsråd. Däremot är de framtida funktionerna inom arenan inte lika väldefinierade, även om man talar om att utnyttja tidigare erfarenheter från arbetet med de övriga prioriterade arenorna i Skåne; personlig hälsa och hållbara städer. Tidigare erfarenheter visar att ett viktigt område för samverkansinsatser i Sverige är kompetensförsörjning, eftersom detta är en fråga som är gemensam för många aktörer och relativt konkurrensneutral. Här är det viktigt att ta tillvara erfarenheter och engagemang från andra delprojekt inom TITA, framför allt *TA3 Kompetensförsörjning*.

För att bli framgångsrikt måste arbetet med innovationsarenan troligen förankras bredare. Även om vissa representanter för universitet och näringsliv deltagit i den exekutiva gruppen så krävs en mobilisering inom akademi och kunskapsleverantörer, för att säkerställa den bredd i kompetens på olika nivåer som krävs för att utveckla miljöerna kring anläggningarna. Det behövs dessutom en bredare näringslivsförankring, speciellt om man vill hålla fast vid en långsiktig ambition om en näringslivsdriven arena. Med erfarenhet från andra innovationsarenor, som exempelvis Innovatum och Lindholmen Science Park i Västra Götalandsregionen, kan man dock ifrågasätta om det är realistiskt. Dessa arenor har idag basanslag från regionen och en stor andel offentligt finansierade projekt. Man behöver även diskutera möjligheterna att involvera andra delar av näringslivet än de som idag naturligt identifierar sig som aktörer inom ”materialvetenskap”.

Eftersom forskningsanläggningar som MAX IV och ESS inte enbart är regionala angelägenheter så är det dessutom viktigt att säkerställa involvering från nationella myndigheter, företag och forskningsinstitutioner i andra delar av Sverige. Denna dialog blir en viktig del i arbetet post-TITA. Det är också nödvändigt att arbeta vidare med att identifiera ansvar för andra funktioner som identifierats som viktiga för framgångsrikt nyföretagande och innovationer; dels en stödfunktion för att bistå företag vid genomförande av experiment och tolkning av resultat från anläggningarna, dels stöd till forskare för kommersialisering av forskningsresultat. Dessa funktioner ingår för närvarande

varken i diskussionerna inom ramen för den öppna innovationsarenan eller inom Industriell plattform.

4.2.3 Kopplingar till den nationella nivån

I utvecklingen av Industriell plattform och Öppen innovationsarena har delprojekten påbörjat en dialog med aktörer på nationell nivå för att hitta former för nationell samverkan och medfinansiering. Aktörer som är inblandade i båda delprojekten och delprojektledarna menar att det bör ske en koordinering, men att rollfördelningen mellan den nationella och regionala nivån fortfarande är oklar. Inom båda delprojekten föreslås att funktionerna i första hand förs vidare till Region Skåne, i samarbete med de aktörer i Sydsverige som engagerats inom TITA-projektet.

En kommunikation med den nationella nivån är väsentligt även inom andra områden som exempelvis utbildning, kompetensförsörjning och infrastruktur. I enlighet med projektbeskrivningen var ett delsyfte med den strategiska arbetsgruppen att med utgångspunkt i anläggningarnas synergieffekter skapa arenor för regionalt, nationellt och internationellt samarbete. Hittills har de två senare nivåerna varit svagt representerade, och hur involveringen skall ökas behöver diskuteras vidare, möjligen som en del av post-TITA.

4.2.4 Information, kommunikation och marknadsföring

Det har funnits en uttalad ambition i projektet att bidra till ökad kännedom om regionen och anläggningarna ESS och MAX IV. Detta är en viktig funktion för att skapa intresse och öka möjligheterna till såväl framtida rekrytering av kompetens som attraktion av investeringar och etableringar i miljön omkring anläggningarna. Enligt tidigare erfarenheter är en viktig förutsättning för att lyckas med extern platsmarknadsföring att den bild som sprids av en region överensstämmer med den bild eller berättelse som medborgarna representerar.

Det delprojekt som mest uttalat har arbetat med frågan om marknadsföring är delprojektet *TI2 Marknadsföring*, under ledning av Invest Skåne. Här har fokus legat främst på marknadsföring av anläggningarna till internationella investerare och forskningsinstitut. Delprojektet har backats upp av delprojekten Mottagarorganisation och Markregister, som haft som ambition att underlätta det internationella marknadsföringsarbetet genom att erbjuda stöd för inflyttande och tillgång till mark för investeringar eller etableringar. Dessa aktiviteter ligger väl i linje med Invest Skånes ordinarie uppdrag.

Samtidigt tycks begreppet ”marknadsföring” ha medfört förväntningar på en bredare insats, riktad även mot medborgare och aktörer regionalt och nationellt. Även om TITA inte haft för avsikt att ta över ansvaret för kommunikation från respektive anläggning, så finns en besvikelse hos vissa av parterna för att man inte gjort mer. Inom andra delprojekten har det genomförts en rad olika informationsaktiviteter, exempelvis i form av seminarier, publicering av

rapporter och fotoutställningen Snapshot. Flertalet av dessa har varit inriktade mot medborgare och aktörer i Skåne och Blekinge.

I flera av slutrapporterna samt i samtalen ser vi en tendens att "materialvetenskap" blivit den samlande benämningen på det som görs i anläggningarna i framtiden. Ur ett forskarperspektiv (inom området) och för den insatte är det en adekvat benämning, då det täcker in många olika användningar. Men för lekmannen, de företag, ungdomar, besökare och så vidare som man vill nå bör en mer vardagsförstålig beskrivning användas. I projektskrivningarna till TI och TA sägs:

"ESS kommer att öppna nya möjligheter inom hälso-, miljö-, energi-, klimat-, transport- och ingenjörsvetenskap, läkemedel samt arkeologi."

"MAX IV möjliggör nya framsteg inom ett stort antal områden såsom biomedicin, medicin, materialvetenskap, nanoteknologi, energiforskning, geologi och miljövetenskap."

Denna typ av skrivningar ökar igenkänningen och är mer fantasieggande i jämförelse, och liknande formuleringar som pekar på bredden i applikationer bör användas för att skapa intresse. Det är inte minst viktigt mot företag som kan vara potentiella användare, men inte kopplar samman sin verksamhet med materialvetenskap. Att öka intresset för naturvetenskap och teknik hos barn och ungdomar kräver också en mer vardagsanknuten språk användning.

Sammanfattningsvis tycks projektets informationsinsatser främst ha inriktats mot regionala och internationella aktörer, medan insatser mot medborgare, företag och forskare i andra delar av landet varit begränsade. Det framkommer viss kritik för att projektet inte i högre grad utnyttjat media och andra kanaler för att öka kännedomen om anläggningarna i övriga Sverige. Projektsekretariatet har visserligen bistått i kommunikationsarbetet, bland annat genom hemsidan, nyhetsbrev och seminarier, exempelvis för partnerskapet och i Almedalen, men resurserna för kommunikation har varit begränsade. Under slutfasen på projektet har dessutom mer tid än planerat fått läggas på arbetet med slutrapporten istället för på extern information. Detta är därför en viktig fråga att driva vidare i det fortsatta post-TITA arbetet i regionen.

4.2.5 Berättelsen om Skåne

Genomgående finns i delprojektens slutrapporter och i underlagsmaterial från projektet skrivningar om att attrahera besökare, nya innevånare och företag. Det kan handla om att berätta om den fantastiska naturen, skapa bra bostäder och skolor, mötesplatser och åstadkomma hög tillgänglighet genom ökad kollektivtrafik och förbättrad transportinfrastruktur. Parallellt finns diskussionen om tolerans (se exempelvis partnerskapsmöte maj 2012,

underlagsrapport *Attraktivitet, internationell öppenhet och tolerans*). En medvetenhet finns om att regionen har en relativt negativ bild i omvärlden när det gäller just tolerans och öppenhet. Att skriva om berättelsen kräver inte bara externt riktade insatser, utan minst lika viktigt är arbetet i regionen. Hur kan man förändra den faktiska situation, attityder och handlingsmönster som skapat den befintliga berättelsen? Platsmarknadsföring handlar i stor grad om att vända sig mot den lokala/regionala befolkningen och beslutsfattarna, i minst lika hög grad som mot de potentiella besökarna, inflyttarna och investerarna. I berättelsen om Skåne ingår också berättelsen om Kunskapsregionen Skåne där tolerans och öppenhet kan utgöra en grundförutsättning.

Källor

Skriftligt material

Cars, G., Malmsten, B. & Witzell, J. (2011) Infrastruktur med finansiering. KTH, Stockholm

FIRS/SIS (2011), Internationell innovationsstrategi för Skåne 2012-2020

FOJABarkitekter (2012) Livskraftiga orter som effekt av ESS och MAX IV. TITA/Region Skåne, Malmö

DanielssonDosk AB (2012) Resmöjligheter med kollektivtrafik till Lund NE TITA/Region Skåne, Malmö

Länsstyrelsen i Stockholms län (2011), Talanger, spetskompetens och investeringar, En studie av tre internationella regioner, Rapport 2011:27

Näringsdepartementet (2007) En nationell strategi för regional konkurrenskraft, entreprenörskap och sysselsättning 2007–2013. N7037, Regeringskansliet, Stockholm.

OECD (2012), OECD Territorial Reviews, Skåne, Sweden 2012, OECD Publishing

OECD (2011), OECD Territorial Reviews, Småland-Blekinge, Sweden 2012, OECD Publishing

Olsson, L. & Wickström, T. (2012) Stadens möjligheter platser och stråk, TITA/Region Skåne, Malmö

Oxford Research (2011) Affärsmöjligheter i spåren av ESS och MAX IV, TITA/Region Skåne, Malmö

Oxford Research (2012) Kreativa mötesplatser Lund NE/Brunnshög TITA/Region Skåne, Malmö

Oxford Research (2012) Tillväxt kommer inte av sig själv. Vikten av starka kopplingar mellan ESS och MAX IV, utbildningssystemet och industrin, TITA/Region Skåne, Malmö

PWC (2009), ESS i Lund – effekter på regional utveckling, Region Skåne, Malmö

Ramböll (2010), Näringslivets förväntade nytta av MAX IV, Vinnova, Stockholm

Region Skåne (2010) Fördjupad projektbeskrivning TA. Diarienummer 1001110

Region Skåne (2012) Attraktiva städer med mötesplatser och stråk. TITA/Region Skåne, Malmö (broschyr)

Region Skåne (2012), Skånes styrkor och utmaningar. Sammanfattning av OECD territorial reviews: Skåne 2012, Region Skåne, Malmö

Regionplanekontoret (2010) Mötesplatser i Stockholmsregionen. Rapport 2:2010 Stockholm läns landsting, Stockholm

Riksdagen (2011) Hållbara städer – med fokus på trafik, boende och grönområden. Riksdagsrapport 2010/11 RFR3 Riksdagstryckeriet, Stockholm.

SMOG studio & PUSH ARCHITECTURE (2011) CoLAB CITY. A Comparative study on research environments. TITA/Region Skåne, Malmö

Sweco (2012), Strategiska rekommendationer till Skåne – Blekinge inför etableringen av ESS och MAX IV. TITA/Region Skåne, Malmö

Talanger, spetskompetens och investeringar, En studie av tre internationella regioner. Länsstyrelsen i Stockholms län, Rapport 2011:27

TITA (2011), Nollmätning bland företag i Skåne och Blekinge avseende kännedom om ESS och MAX IV, Underlagsmaterial TI6, augusti 2011

Thoreson, K. (2011) Att beräkna det goda samhället: Samhällsekonomiska analyser och gränslandet expertis-politik inom transportområdet. Linköpings universitet, Linköping

Tornberg, P. (2011) Making sense of integrated planning: Challenges to urban and transport planning processes in Sweden. KTH, Stockholm.

Tyréns (2011) Transportinfrastrukturen med ESS och MAX IV – Förstudie TITA/Region Skåne, Malmö

Tyréns (2011), Vem kommer till Skåne – som en effekt av ESS/MAX IV etableringen? TITA/Region Skåne, Malmö

WSP (2012) Effekter på bostadsbyggandet i Skåne till följd av ESS och MAX IV. TITA/Region Skåne, Malmö

Intervjuer

Kommunikation/marknadsföring

Roger Eriksson, kommunikatör miljö och näringsliv, ESS, 2010-08-27

Karin Lilja, kommunikationsansvarig MAX-lab, 2012-08-24

Ulla Broström-Hjorth, kommunikatör, Lunds universitet, 2012-08-27

Anna Hägelmark, kommunikationsansvarig, Östra Göinge kommun, 2012-09-06

Åsa Grunning, kommunikatör, Lunds universitet, 2012-08-27

Näringslivsutveckling/innovation

Gertrud Bohlin, näringslivsansvarig Eslövs kommun, 2012-08-30

Kristina av Klinteberg, näringslivsutvecklare Lunds kommun, 2012-08-27

Lars Persson, näringslivsutvecklare Simrishamns kommun, 2012-08-30

Mats Svensson, TechNet Blekinge, 2012-08-29

Lennart Svensson, avdelningschef Innovationssystem, Näringsliv Skåne, Region Skåne, 2012-09-06

David Lindén, avdelningschef Affärsutveckling, Näringsliv Skåne, Region Skåne, 2012-09-17

Den kommunala planeringens relation till TITA

Lina Andersson, Osby kommun, planarkitekt

Ingvar Bengtsson, Simrishamns kommun, exploateringschef och planchef

Monika Eriksson, Östra Göinge kommun, samhällsbyggnadschef

Leif Erlandsson, Bromölla kommun, teknisk chef

Hans Folkesson, Vellinge kommun, stadsbyggnadsdirektör

Lena Gerdtsson, Svedala kommun, samhällsbyggnadschef

Jarl Gustavsson, Bjuvs kommun, planeringschef

Inga Hallén, Lunds kommun, chef samhällsbyggnadskontoret

Miklos Hathazi, Örkelljunga kommun, samhällsbyggnadschef

Bo Johansson, Höör kommun, stadsarkitekt

Åsa Lindborg, Landskrona kommun, planchef

Jennie Luthander, Skurups kommun, planarkitekt

Anna Lyhagen, Eslövs kommun, chef stadsbyggnadskontoret

Göran Lönnqvist, Klippans kommun, stadsarkitekt

Anna Möller, Ystads kommun, planchef

Anders Nyquist, Lomma kommun, planeringschef

Fredric Palm, Kävlinge kommun, strategisk planeringschef

Jörgen Prahl, Tomelilla kommun, samhällsbyggnadschef

Claus Pedersen, Trelleborgs kommun, förvaltningschef,

Gertrud Richter, Burlövs kommun, planchef

Lisa Rönnberg, Båstads kommun, samhällsbyggnadschef

Johan Emanuelson, Malmö kommun, strategichef

Anders Siversson, Kristianstads kommun, stadsbyggnadschef

Vlasta Sabljak, Svalövs kommun, plan- och bygglovsarkitekt

Mila Sladic, Höganäs kommun, planchef

Linda Svederberg, Åstorps kommun, tf stadsarkitekt

Joel Tufvesson, Sjöbo kommun, stadsarkitekt

Christina Zoric Persson, Hässleholms kommun, strategisk samhällsplanerare

Lena Åström, Ängelholm, strategisk samhällsplanerare

Sofia Öreberg, Helsingborgs kommun, chef för strategiska planering

Bilaga I Näringslivsutveckling, innovation, marknadsföring

Vilka av följande aktiviteter har man deltagit i?

- Mottagarorganisation (TI1)
- Marknadsföring (TI2)
- Innovation (TI5)
- Näringslivsutveckling (TI6)
- Annat

Genomförande/organisation

- Den egna rollen i projektet?
 - Utveckling över tiden?
 - Delaktighet i slutfasen?
 - Intern förankring?
- Ökad samverkan med andra typer av aktörer – på vilket sätt?
 - Akademi (universitet, högskolor, forskningsinstitut)
 - Kommuner
 - Regionen
 - Nationella aktörer
 - Andra

Upplevd nytta/resultat hittills (per aktivitet)

- Goda exempel?
- Vissa sektorer, företagstyper?
- Påverkan på kommunens marknadsföring/näringslivsarbete?

Övriga synpunkter av arbetssättet: TITA-modellen

- Positiva erfarenheter/lärdomar?
- Negativa erfarenheter/något som saknats?

Bilaga II E-enkät till företag: ESS MAX IV i regionen - TITA

Region Skåne genomför nu en uppföljning av aktiviteter som arrangerats av TITA-projektet inför etableringarna av ESS och MAX IV. Uppföljningen genomförs av forskningsinstitutet Nordregio. Resultaten kommer att användas i planeringen av framtida insatser. Enkäten är anonym och tar inte med än cirka fem minuter att besvara. Eventuella frågor kan ställas till lise.smed.olsen@nordregio.se.

Hur vill du beskriva ditt företag?

1. Bransch

- Företagstjänster
- Konsumenttjänster
- Tillverkningsindustri
- Byggsektor
- Annat (beskriv nedan)

2. Antal anställda

- 0
- 1-9
- 10-19
- 20-49
- 50-249
- Över 250

3. Typ av företag

- Självständigt
- Del i svensk koncern
- Del i internationell koncern
- Annat (beskriv nedan)

4. Vilka affärsmöjligheter ser du i anslutning till etableringarna av ESS och MAX IV?

- Tjänster under uppbyggnadsfasen
- Underleverantör av produkter komponenter och material under uppbyggnadsfasen
- Byggnation/anläggning av ESS och MAX IV
- Tjänster till anläggningarna eller deras kunder i driftsfasen
- Underleverantör av produkter komponenter och material i driftsfasen
- Tjänster eller produkter till konsumenter i anslutning till anläggningarna och deras omgivning
- Utveckling av nya produkter tjänster och organisatoriska lösningar
- Annat (beskriv nedan)

5. Vilka av följande aktiviteter, som arrangerats av Region Skåne inför etableringen av ESS och MAX IV, har du medverkat i?

- Seminariet "ESS och MAX IV – affärsmöjligheter för dig!" våren 2011 Helsingborg
- Seminariet "ESS och MAX IV – affärsmöjligheter för dig!" våren 2011 Hässleholm
- Seminariet "ESS och MAX IV – affärsmöjligheter för dig!" våren 2011 Sjöbo
- Seminariet "ESS och MAX IV – affärsmöjligheter för dig!" våren 2011 Ronneby
- Informationsmöte om CATE Lund 24 augusti 2011
- Studiebesök på MAX-lab hösten 2011 alt våren 2012
- Seminariet "Upphandlingar - what's in it for me?" hösten 2011 Lund
- Seminariet "Upphandlingar - what's in it for me?" hösten 2011 Hässleholm
- Seminariet "Upphandlingar - what's in it for me?" hösten 2011 Ronneby
- Seminariet "ESS och MAX IV – affärsmöjligheter för dig!" 15 maj 2012 Lund
- Workshop om Forskningsanläggningar Kristianstad 24 maj 2012
- Företagssträff t ex frukost- lunch eller kvällsträffar i skånska kommuner
- Annat (beskriv nedan)

6. I vilken utsträckning har dessa aktiviteter bidragit till konkret nytta av

följande slag?

Kontakter med andra företag

Information/ny kunskap

Konkreta uppdrag

Påbörjat utveckling av nya produkter, tjänster eller organisatoriska lösningar

Stöd genom enskilda möten, mail- eller telefonkontakter med Region Skåne

Annat, t.ex. kontakter med forskare, representanter för ESS och MAX IV, etc.

7779

7. Finns det andra aktiviteter som Region Skåne kan bidra med, som vore värdefulla i framtiden?

A rectangular text input field with a light gray border. It contains no text. On the right side, there is a vertical scrollbar with a small upward-pointing arrow at the top and a downward-pointing arrow at the bottom. On the bottom side, there are two small square buttons with left and right arrow symbols.

8. Övriga erfarenheter du vill dela med dig av – positiva eller negativa?

A rectangular text input field with a light gray border. It contains no text. On the right side, there is a vertical scrollbar with a small upward-pointing arrow at the top and a downward-pointing arrow at the bottom. On the bottom side, there are two small square buttons with left and right arrow symbols.

Bilaga III Den kommunala planeringens relation till TITA

I Om den som svarar

1. Vilken roll har du i kommunen?
2. Har du deltagit i någon aktivitet inom TITA-projektet, tex arbetsgrupp, seminarium?

Ja, nej, vet ej.

Om ja, vilka typer

Om (mot förmodan) personen inte vet vad TITA-projektet står för ska de ändå svara på frågorna. Berätta då först att TITA står för Tillväxt, Innovation, Tillgänglighet, Attraktivitet, och att projektet handlar om att inför etableringen av ESS och MAX IV, skapa förutsättningar och beredskap för att skapa/ta tillvara positiva regionala effekter av etableringen, dvs en regional mobilisering. Samtliga kommuner i Skåne, Region Skåne, Region Blekinge och universiteten/högskolorna i regionen utgör ett partnerskap i projektet. Ett delprojekt har fokuserat på samhällsplanering och transportinfrastruktur och leds av Marie Sand, men även flera av de andra delprojekten har en koppling till samhällsplanering.

I dessa fall är det i del III främst fråga 6 och 7 som är aktuella.

II Om kommunens planering

3. Vilka är det långsiktigt viktigaste frågorna med koppling till samhällsplanering i er kommun?
4. Vilka frågor är viktigast idag/på kortare sikt?
5. Vilka samarbeten ingår ni i kring samhällsplanering och infrastruktur? (tex Nordvästra Skåne, en enskild kommun, projekt som Strukturbild Skåne etc)

III Kommunens planering i relation till TITA

6. Finns det, eller har det funnits, förväntningar i kommunen på effekter från etableringen av ESS och MAX IV? På vilka sätt? Från vem/vilka?
7. Har TITA-projektet, enligt dig, påverkat hur ni arbetar med strategisk planering/bebyggelseplanering respektive infrastrukturplanering i er kommun eller inom ramen för samarbeten ni ingår i? Hur?
8. Har nya samarbeten uppstått till följd av TITA? Vilka/kring vad?
9. Finns det delprojekt eller aktiviteter/åtgärder/rapporter som genomförts inom TITA som speciellt haft betydelse i er kommun?
10. Har TITA hittills påverkat detaljplaneläggningen i kommunen eller beredskapen att detaljplanelägga vid en eventuell utbyggnad av exempelvis bostäder och/eller infrastruktur?

IV Övrigt

11. Vad tycker du skulle vara mest värdefullt från kommunalt perspektiv att ett sådant regionalt projekt som TITA skulle bidra med?

12. Övriga kommentarer?